

~~04~~

~~18837~~

no. A. 37.695

Dist. Veric. 61193

TUDOR VLADIMIRESCU

IN

ISTORIA CONTIMPORANĂ

A

ROMÂNIEI

(cu 15 stampe)

DE

CONST. V. OBEDEANU

CRAIOVA
TIPOGRAFIA SCRISUL ROMÂNESC S. A.
1929.

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota I 1214/14

Rc 34/2018

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
Cota 04/18837
Inventar C442.322

*S'a ținut și în conferință
în folosul ridicării monumentului lui
Tudor Vladimirescu, în București; —
la Atheneul Român, în ziua de 30 De-
cembrie 1928 și la „Prietenii Științei”
în ziua de 27 Ianuarie 1929, la Craiova.*

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

C442322

BD: 717545

INTRODUCERE

Privind evenimentele care s'au desfășurat în acești 10 ani din urmă în țara noastră, vom vedea că firul lor istoric se urcă până la anul 1821; căci atunci, la 1821, a apus o lume veche și s'a croit calea regenerării noastre naționale.

Între aceste două lumi, pe punctul lor culminant, a stat un oltean eșit din plaiurile Mehedințului și ale Gorjului; el a croit calea istoriei noastre politice contemporane.

Asupra acțiunii și omului dela 1821 s'a vorbit și s'a scris mult, dar laturile acestor evenimente sunt atât de variate, încât întotdeauna istoricul va găsi părți originale. Dar care să fie cauzele care au produs aceste evenimente, și de ce tocmai olteanul din Vladimir să fi fost eroul?

CAUZELE ISBUCNIRII REVOLUȚIEI

Cauzele care au produs acțiunea lui Tudor Vladimirescu la 1821 se confundă cu însăși starea în care se găsea Țara-Românească atunci. Ele sunt de două feluri: *cauze interne* și *cauze externe*.

Cauzele interne. Regimul capitulațiunilor noastre a fost prima cauză; căci, dacă la 1393 Mircea I a încheiat primul tratat cu Sultanul Baiazed I Ilderim, în urma bătăliei dela Cosovo —prin care noi am plătit primul tribut Turcilor, de 500 arginți pe an, sau 3000 de bani roși de ai țării, Turcii neamestecându-se în suveranitatea noastră națională—, lucrul însă s'a schimbat mai apoi. Căci cu timpul Sultanii au început a numi ei Domni în Principate, pentru plata a mari sume de bani, așa că, în timpul domniei fanariote, tronurile române ajunseseră a fi scoase la licitație. Pe de altă parte noii numiți, ca să poată strânge bani spre a plăti datoriile contractate la Constantinopol, odată deveniți Domnitori în Țările Românești, trebuiau să pună impozite foarte mari asupra populațiunii. Vom menționa numai ceace a putut vedea Tudor Vladimirescu sub Vodă Caragea, contemporanul său: astfel acesta, ca să pună mâna pe domnia munteană, vârsă la Sтамbul 8000 de pungi (o pungă având 500 lei, ceace face deci 4.000.000 de lei), imprumutându-se în acest scop cu 420.000 lei la bancherul Sachelarie și cu 240.000 lei la bancherul Ioan Mosch, cu dobândă de 12% pe an, plus 5% agiul. Caragea a trebuit deci să pună biruri grele asupra țării, scutind însă de dări pe

boeri, pentru a-i avea de partea sa, și lăsând sarcina impozitelor numai asupra celor de jos, pe cari îi impune, dela 12 lei, cât era pe vremea lui Ipsilante, la 22 lei de ludă. Țara era scutită de tribut pe doi ani la Poartă, prin tratatul cu Rusia, însă datora acestei țări 1.508.000 lei, bani pe cari trebuia să-i plătească. Vedem deci ce perspectivă de mizerie și de nenorocire se deschidea Principatului Munteniei pe vremea lui Tudor Vladimirescu. Așa că putem spune că în sistemul capitulațiilor noastre cu Poarta a stat primul isvor de abuzuri. El a adus șirul de domnii grecizate, de la moartea lui Mihai Viteazul încoace, în care epocă domnii n'au mai fost aleși de țară și confirmați de Sultan, ca mai înainte, ci chiar Sultanii i-au numit de-a dreptul. Tot el a deschis poarta de bani a Turcilor, cari au pus la meza tronul Principatelor. Acest sistem obliga pe competitorul la domnie, dacă era sărac, să se împrumute pe la bancherii din Constantinopol, și să verse milioanele la pașale, la viziri și la Sultan, ca să i se dea domnia dunăreană. Și tot din aceeași pricină, acesta, odată ajuns Domnitor, trebuia să pună biruri în țară, ca să-și plătească datoriile. De aci, abuzuri peste abuzuri, toate apăsând numai asupra țaranului român. Și cum toate trebuiau să aibă un sfârșit, sentimentul conștiinței naționale a trebuit să isbucnească, și oameni mai îndrăsneți și cu mai multă energie să se pună în fruntea curentului și să provoace revoluții.

A doua cauză care a produs revoluția lui Tudor trebuie căutată în însuși marele eveniment ce desparte istoria medie de cea modernă: distrugerea Imperiului Bizantin, la 1453, de către Sultanul Mahomet, prin cucerirea Constantinopolului și înlăturarea Paleologilor de pe tron. Acest eveniment și-a avut repercursiune în Principatele Române, și iată cum:

Cu instalarea Mahometanilor la Constantinopol, toată populațiunea creștină, și mai cu seamă ortodoxă de răsărit, a căutat să se grupeze într'un cartier separat de Turci, și anume înspre partea Cornului de Aur a orașului, în suburbia numită Fanar, sau Fenal, din care cauză toți cari au locuit acolo s'au numit Faniarioți. Așa fiind, prin acest nume nu ar trebui să înțelegem numai pe Greci, ci orice creștin care ar fi locuit în acea mahală, fie Greci, descendenți din vechile familii ateniene și venite la Bizanț sub Impărații Comneni, Cantacuzeni, Paleologi și din insulele arhipelului, Rhodos, Chios, Mitilene, etc., sau orice populațiuni italiene (venețiane, genoveze), orice chiar și Armeni.

Cum Turcii nu erau cărturari și nu cunoșteau limbile străine europene, aflând aci pe niște oameni rafinați, inteligenți și culti, și cari vorbeau și scriau limbile clasice, cum și italienește și franțuzește, ba chiar unii dintr'înșii erau și literați, au găsit cu cale să-și recruteze dintre aceștia pe diplomații lor în relațiunile cu Occidentul, și pe slujbașii lor interoreși, grămăticii, traducători și dragomani. Cine poate vorbi de istoria diplomatică a Orientului din acele vremuri, fără a nu pomeni de Panaiotache Nicusis, sau mai ales de Alexandru Mavrocordat, „Exaporiton“

adică: cel prea înțelept, care a participat aproape la toate congresele de pace ca delegat oficial din partea Turcilor, ca de pildă la încheierea tractatului dela Carlovitz din 1699—1700, în urma războiului european de atunci, de pe vremea domniei lui Brâncoveanu, și unde Alexandru Mavrocordat a fost primul plenipotențiar al Imperiului Otoman și cu un rol precumpănitor la încheierea aceluiași tractat?

Pe de altă parte, alții dintre acei fanarioți s'au dedat la comerț voiajând pe mare, importând din Veneția sau din Extremul Orient stofe scumpe, mătăsuri, șaluri, pietre prețioase și venind cu ele în Principatele Române tributare Turciei.

Alții din ei fiind de aceeași religie cu noi, ortodoxi de răsarit, au invadat locașurile noastre sfinte, vechile mănăstiri, și s'au instalat în fruntea lor, ajungând astfel stăpâni pe averile fabuloase dăruite de Domnii și boerii români așezămintelor noastre religioase. Alții însăfârșiți, cași grămăticii din Constantinopol, au fost primiți în casele boerești române mai bogate, devenind preceptorii copiilor lor, pe cari trebuia să-i învețe frumusețile limbei elene.

Astfel fiind, încetul cu încetul în toată Țara-Românească au pătruns reprezentanți din Fanar.

Lucrurile însă nu s'au oprit aci. Deși Mihai Viteazul, prevăzuse pericolul unei invaziuni a acestor străini periculoși, în tractatul încheiat la 1595 cu Sigismund Bathori al Transilvaniei stipulând că „nici un grec să nu fie primit în slujbele Statului Român“, după moartea Domnitorului muntean locuitorii din Fanar s'au introdus pe căile arătate mai sus în Țara-Românească în număr îngrijorător de mare.

Dela 1611 până la 1716, cu excepțiunea domniei lui Brâncoveanu, a lui Matei Basarab, Ștefan Cantacuzino și Constantin Șerban, a urmat pe tronul Țării Românești un șir de Domni, deși de origine români, însă grecizați, din familia Iliasi și Tomșa. Aceștia fiind crescuți de mici de către grămăticii din Fanar și apoi trimiși de părinții lor la Stambul sau în insulele arhipelului pentru a-și face educația,—cum ar merge astăzi feciorii de oameni avuți în străinătate, în Apus, la Paris, Londra sau Berlin—, iar acolo crescând în principiile bizantine, deși primind o educație mai aleasă, și legând prietenie cu dascălii lor greci și cu fiii lor, odată reînțorși în patrie, au protejat pe vecii lor profesori și pe familiile lor. Astfel petrecându-se lucrurile, fatal a fost ca să-i aducă în Principate și să-i ajute a ajunge la înalte dregătorii și boerii. Odată înălțați la noi, ca mari dregători, au început a se incuscri cu familiile române, și astfel încetul cu încetul s'au introdus în clasa conducătoare de atunci. Calea abuzurilor deschisă, prin introducerea unor asemenea venetici la treburile și la guvernământul țării, a format în istoria noastră preambulul epocii fanariote. Înțelegem astfel că e o greșeală de a susține că epoca fanariotă a început la 1716 și s'a isprăvit la

1821. Ea a început propriu zis dela 1611 cu primii domni grecizați, Iliasi și Tomșa.

Ceeace s'a întâmplat deci la 1821, se încercase în mai multe rânduri în epoca dela 1611 până la 1716, și anume în cele șapte revoluții, izbucniri ale conștiinței naționale, ale simțământului de demnitate și de iubire a neamului și a tradiției. Acele șapte răscoale au avut de scop înlăturarea de pe tron a Domnilor grecizați, ultima sfârșindu-se cu detronarea chiar a primului Domn fanariot în 1716, făcută de boeri de peste Olt în frunte cu Barbu Brăiloiu, Staicu Bengescu și Petre Obedeauu.

În aceste revoluții, care au fost organizate de reprezentanții familiilor boerești mai cu seamă din Oltenia, au pierit o sumă de fruntași din acest partid național, a cărui întemeiere trebuie considerată ca din această perioadă, dela 1611 încoace, și care e manifestarea existenței conștiinței noastre naționale de pe vremea aceea. Mare parte din acei luptători au fost uciși de Domnul tiran, averile lor au fost confiscate și casele lor persecutate.

Din corespondența adunată de Hurmuzachi în volumele sale, din vechile cronicile muntene, a lui Constantin Căpitanul Filipescu, a lui Radu Greceanu, Radu Popescu, condica Bălăcenească, a lui Stoica Ludescul și diferite hrisoave tipărite și inedite, extragem aci numele fruntașilor acestui partid național dela 1611 până la 1716 și cari s'a luptat contra invaziei fanarioților în țară și au făcut cele șapte revoluții, și anume:

Lupu Mehedințeanu-Glogoveanu cu fiii săi Buliga, Tudosie și Lupu, Drăghici Filipescu, Anghel Sărăcinești, Dobromir Crețulescu, Matei din Brâncoveni (viitorul Domn Matei Basarab), Bărcan Merișanu, Barbu Brădescu, Mihai Coțofeanu, Dumitru Filișanu, Istrate Căndescu, Radu Bărsescu, Părvu Bărcănescu, Udriște Năsturel-Herăscu, Diicu Buicescu, Radu Fărcășanu, Danciu Părăianu-Milescu, Vasile Cămpineanu, Badea Comăneanu, Șerban Cantacuzino (viitorul domnitor), Constantin Brâncoveanu (viitorul domnitor), Constantin Bălăceanu, Cornea Brăiloiu, Barbu Brăiloiu, Staicu Bengescu, Petre Obedeauu, Șerban Bujoreanu, Constantin Obedeauu, Iorgu Băleanu, Ilie Știrbei, Șerban Greceanu, Antonache Florescu, Dumitru și Vasile Argetoianu, Constantin Dudescu, Bunea Grădișteanu, Enache Văcărescu, Drăgan Săulescu, Preda Brătășanu, Diicu Rudeanu, Socol-Cornățeni, Preda Zătreanu, Ștefan Pârșcoveanu, Barbu Bărsescu, Șerban Prisiceanu, Grigore Tigveanu, Preda Isvoranu, Ilie Oteteleșanu, Fota Bălcescu, Radu Goleacu, Șerban Vlădescu, Ștefan Milcoveanu, Preda Proroceanu, Ilie Ciorogârleanu, Ivașcu Ceparu dela Gaia, Iancu Balotă, etc.

Dealtfel acest partid național a avut principii politice la fel cu acele ale lui Tudor Vladimirescu. Memoriul politic compus de boeri la 1716, cu care Radu Goleacu, Ilie Știrbei și clericul Ioan Abraam au fost însărcinați să-l ducă la Viena și să-l prezinte Împăratului Carol al VI-lea, când cu trecerea Olteniei la coroana Sfântului Imperiu în 1718, exprima dorința ca, Țările Române să aibă Domni pământeni, să se scutească țara de biruri, să se

pună capăt abuzurilor, să se exploateze bogățiile țării, să se permită libera navigațiune pe Dunăre și să se înfrățească clasele sociale, toate principii naționale și democratice.

Cauzele externe. Prima cauză externă care a grăbit acțiunea dela 1821 putem zice că a fost marea revoluție franceză dela 1789, revoluție care a răspândit în toată Europa marile principii de libertate și umanitate. Deasemenea și războaiele lui Napoleon I, care au adus și la noi ca și aiurea, emigranți francezi, importând astfel principiile liberale ale marelui revoluții. Astfel se întâmplă mai cu seamă în urma războiului din 1812, cu expediția din Rusia. La noi în țară au venit atunci vreo 25 de emigranți francezi. Intre aceștia erau doi: Hortolan și Pellet, cari au deschis în București o prăvălie numită „Magazin Universel;” în fond însă, ei făceau propagandă revoluționară în Muntenia. Un altul: Ledoux, era în relațiuni de corespondență cu ambasadorul Franței la Constantinopol, Descorche, iar altul: Rulfay, frecuenta saloanele din București, unde intona adeseori cântecul revoluției franceze „La Carmagnole:” „Dansons la carmagnole! vive le son, vive le son du canon”, despre care Ion Ghica zice că ai noștri, neștiind bine franțuzește, ziceau: „auzi pe franțez cum cântă „fivrelzon” „fivrelzon”.

Altă cauză externă care a lucrat direct la izbucnirea revoluției dela 1821, și care a mers, putem zice, paralel cu ea, a fost revoluția grecească pentru dobândirea independenței naționale de sub imperiul otoman, a cărei realizare a atins-o în urmă tractatul dela Adrianopole, la 1829. Turcii cuprinzând Constantinopolul și supunând Imperiul Bizantin, ținta lor a fost ca să cotopească toate statele balcanice și să le transforme în pašalâcuri, încercând acest lucru chiar și dincolo de porțile Orientului, ajungând până la Viena. Scopul lor s'a și înlăptuit, căci Serbia, Bulgaria, Muntenegru și Grecia au căzut sub stăpânirea turcească, încetând de a mai figura pe harta Europei ca state de sine stăvurate. Principatele noastre dunărene însă niciodată nu au avut nenorocirea de a fi căzut sub totala stăpânire a Turcilor și de a li fost transformate în pašalâc.

Cu statele creștine balcanice însă, care n'au izbutit să-și mențină suveranitatea, ca noi, lucrurile s'au petrecut altfel. Astfel Serbia nu-și recăștigă suveranitatea decât după secole, de abia în 1817, sub Miloș Obrenovici; Muntenegru de asemenea numai la 1745; Grecia la 1829; cât despre Bulgaria, aceasta abia în urma războiului dela 1877. Grecii s'au agitat însă mai dedemult pentru recăștigarea independenței statului lor, iar terenul luptei a fost ales pe pământul românesc, aceasta încă de prin 1780. Riga din Veleștin, român macedonean, însă grecizat, secretar al Principelui Alexandru Ipsilanti, înființează în București o Societate, a „Amicilor-Eleni”, cu scopul de a cultiva ideea de iubire a Greciei, numind-o «*Eteria Ton Filon*» (Tovărășia amicilor), cu principiul „Zito i filoghena” (trăiască iubirea de țară).

Cel dintâi însă care a intervenit pe lângă Țar în favoarea eliberării Greciei de sub jugul turcesc, a fost comitele Capodistria, grec din Corfu și Ministru de afaceri străine al Rusiei. Acesta era intim și cu Ceartorischii, care hrănea aceleași gânduri de independență pentru patria sa, Polonia.

Evenimentele se precipitară, astfel că acțiunea lui Tudor Vladimirescu dela 1821 se accelerează foarte mult. Această acțiune a mers aproape concomitent cu eteria grecească, cu acea tovarășie și luptă „pentru credință”, căreia i se zicea *Za-vera* (zaveră).

La 19 Ianuarie 1821, după moartea lui Alexandru N. Suțu, fostul Domnitor, Poarta a hotărât ca Scarlat Calimach, din Moldova, să fie trimis în Muntenia, iar până la sosirea acestuia, a numit o căimăcămie, compusă din postelnicul Constantin Negri, hatmanul Stefan Vogoridi și postelnicul Ioan Samurcaș. La 26 Februarie sosesc în București cei trei caimacami, găsind aci mare zarvă. Două focuri din direcțiuni cu totul opuse amenințau liniștea: Grecii pe de o parte, socotind sosit ceasul independenței statului lor național, cu eteria lor; pe de altă parte Olteanul din Vladimir, care se gătea să se pună în fruntea Pandurilor.

Alexandru Ipsilanti, fiul fostului domn al Moldovei, adjutant maior al Impăratului Alexandru al Rusiei,—Domnitor fiind Vodă Mihai Suțu—, la 22 Februarie 1821 intră în Iași cu o suită mare de Albanezi, declarându-se liberatorul creștinilor de sub dominațiunea otomană, făcând jafuri și omoruri. Pe de o parte el dă proclamațiune de pașnică liniște către poporul moldovean, iar pe de alta, de revoluție către poporul elen, pe care îl invită a lua armele contra Turciei. Prin aceasta din urmă proclamație se lovea însă în Români, căci zicea: „îndelungile nenorociri ale Grecilor siliră pe mulți dintre ei să-și părăsească pământul și să pribegească prin țări străine”. Mulți din voi, iubiți compatrioți ajunși în pământurile Moldovei și României, ați fost reduși de o soartă fatală la nevoia de a vă așeza la spatele trăsurilor boerilor pământeni, defăimare și umilire neuzită până acum pentru locuitorii pământului elen”.

Dela Iași Ipsilanti, ostil nouă dela început, se îndreptă spre Muntenia. Drumul său până în București fu un marș triumfal, căci de pe la Focșani încolo rândurile voluntarilor greci, cu steagul lor alb, se înmulțiră, înregimentându-se în ele greci din diferite județe ale noastre. Aproape de București poposește întâi la Colentina, în palatul lui Vodă Ghica, apoi, intrând în oraș, descinde în casa Belului, fostă a Văcăreștilor. Aci Suțu Chiabap, fratele poetului Alexandru Suțu, ține un discurs înflăcărat. La București Mitropolitul Dionisie Lupu s'a prezentat lui Ipsilanti să-i ceară să nu turbure liniștea capitalei. Ipsilanti îi făgăduiește că în curând va pleca spre Târgoviște.

Impăratul Rusiei Alexandru dezaproba mișcarea lui Ipsilanti, și îi și comunicase acest lucru prin Udrischi, consulul austriac. Deși ortodox, și deci inclinat să sprijinească pe față orice mișcare a unui popor de aceiași credință cu el, însă diplomația

ii dicta cu totul altă atitudine. Rusia era legată de Sfânta Alianță din 1815, încheiată cu Austria și Prusia, cu scopul de a lupta contra oricărei mișcări revoluționare, aceasta în urma revoluțiunii franceze. Așa fiind, cauza grecească nu putea să găsească un apărător sincer în Rusia. În acest timp Grecii se întâlneau, aveau școli la Hio, Chidonia, Rhodos, Constantinopol, București, comerțul și marina lor rivaliza cu a Italianilor și Francezilor—. Corai și Comita, agenții lor erau în relațiuni strânse cu universitățile din apus. Riga cu Ipsilantie, Santo și Scufa, cu Capodistria, Leventi consulul rus din Galați și cu cneazul Gh. Cantacuzin, cumnatul, prințului Gorceacoff, cancelarul Rusiei. Acest Riga avu noroc să se întretie și cu Napoleon I la Veneția, când împăratul trecu în Egipt. Și din boeri români, ca Brâncoveanu, Câmpineanu și Dudescu, avizi de libertate, fură la început de partea eteriei. Mișcarea grecească era simpatică în Europa căci toți învățați compăttimeau cum descendenți vechei Athene au ajuns sub barbari, de Turci. Apoi mai venea și credința religioasă. În Germania Sikler Kind și Iken, chiar Müller și Ghötte, în Franța, Constant, Beranger, Bonat și Chateaubriand, în Anglia; Gordon, Raybeaud, Hastings fac scrieri nepieritoare cântând libertatea popoarelor, entuziastul Lord Byron se înrolează chiar voluntar și'l vedem luptând la Navarin și Missolonghi alături de patrioții greci ca Colocotroni, Caraïskaki, Botzari, Tzavelas, Colleti, general Mavrocordato, mai toți de origină română—; și comandând pe „Armatoli“ celebri soldați români din Pind.

Ipsilanti își împărți trupele în patru corpuri: București, Ploești, Pitești și Târgoviște. În acest timp, în părțile grecești din Tesalia, Epir, Peloponez și Arhipelag se ridicau armele, deși Împăratul Alexandru, la Leibach, dedea asigurări de pace. Politica Rusiei, ca întotdeauna, a fost plină de duplicitate. Astfel și aci, cu toată Sfânta Alianță și cu toată ștergerea din controalele armatei a lui Ipsilanti, ea începe a vedea favorabil mișcarea grecească, intrucât lovea în Turci. Cu toate acestea relațiunile diplomatice se rupseră; ambasadorul rusesc plecă din Constantinopol. Atunci se dădu ordin beglerbeului Rumeliei, Silistra-Valesi și Selim Pașa să intre în Principate și să potolească răscoala; Cara Mustafa, cu 10.000 ostași, căzaci turci, zaporojeni și tătari, să ocupe Bucureștiul; Iusuf Pașa, Galații, cu 6.000, care să meargă în sus pe Prut, la Iași, și Ahmet-Aga la Vidin pe Valea Oltului. Cele patru corpuri de armată ale lui Ipsilanti, corpul I comandat de Orfano, Voltinos și Caloiano, al II-lea de Colocotroni, Garnovschi și Prințul Cantacuzino, al III-lea de Iordache Olimpiotul și al IV-lea de Sava și Ghencea, uciși mai târziu de Turci. Toate la un loc aveau aproape 8.000 oameni. Pizani consulul rusesc din Iași silește pe Ipsilante a se retrage din Iași, procurând pașapoarte lui N. Suțu lui Ion Schina rudă cu Suțu, fraților Hangerli și lui Prințul Caragea.

Negreșit că, atât acțiunea lui Ipsilanti cât și acțiunea lui Tudor Vladimirescu aveau o bază comună, căci amândoi acești

bărbați politici doreau fericirea țării lor; cauza lui Ipsilanti însă era mult mai grea, căci Grecia, pașalâc, cerea o eliberare completă, o recăștigare a independenței și a suveranității acelei țări, lucru ce nu s'a putut dobândi decât la războiul din 1829. Cauza noastră, a Românilor, era mult mai simplă, căci era vorba numai de a recăștiga domniile pământene și de a înlătura tirania și corupțiunea din țară. Pe de altă parte interesele acestor doi oameni erau cu totul opuse: pe când Tudor voia succesul cauzei sale prin sprijinul Turciei, de care noi aveam trebuință, ca să recunoască domniile pământene și să consimtă la întregul program de reforme liberale, democratice și naționaliste; Ipsilanti cerea ajutorul Rusiei și lovea fatal în Turci, voind să elibereze poporul său de sub jugul Imperiului Otoman. De aci, o prietenie sinceră între dâșii dela început era imposibilă. Ipsilanti în acțiunea sa strânsese 600.000 lei dela bancherul Pavili din Iași și 1.500.000 de la prieteni. Poetul Beldiman cu acea ocazie scrie și „*Jalnica tragodie*”.

REVOLUȚIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU DELA 1821

Starea Principatelor române era cum nu se poate mai tristă în vremea când s'a început mișcarea revoluționară a eteriștilor greci și a lui Tudor. Birurile grele, puse de ultimii domnitori din era fanariotă, Caragea și Suțu, datoriile lăsate de ei pela bancherii din București și cămătari, duseseră Țara la sărăcie. O mizerie de nedescris domnea în populația dela țară, despre care Dinicu Golescu spune că, privind pe țăranul român, ai crede că nu este om: sdrențuit, aproape gol, părăsindu-și vatra de groaza birurilor și fugind prin păduri și pustietăți ceea ce dădu naștere la haiducie. Opera partidului național părea că s'a încheiat prin detronarea primului domn fanariot (1716—1717). Acum, după 100 de ani și mai bine, se aștepta un om providențial, ca să-i reia firul. Boerii din acest partid pierduseră curajul de a se mai răscula, pentru că în vremea Fanariotilor ei fuseseră adânc loviți în interesele și familiile lor. Au încercat uneori câte unul din ei să protesteze. Așa de pildă, sub domnia lui Moruzzi și a lui Caragea, au venit în divan în diferite rânduri boeri, ca Iancu Bălăceanu și Văcărescu să spună Domnului că cuțitul a ajuns la os, dar au fost pe loc surghiuniți tocmai la Castoria; altădată au venit cu plângeri boerii olteni, Mișu Vulturescu, Gigărtu, Milcoveanu și Lăcusteanu dela Romanați, dar au fost și aceștia pedepsiți și surghiuniți la mânăstirile Arnota și Tismana.

Așa fiind, pentru ca mișcarea dela 1821 să se fi produs, a trebuit să se ivească *împrejurările și omul*. Împrejurările am văzut că au fost foarte favorabile; iar în acest joc al politicei de multe ori împrejurările produc și pe om, și omul dibaciu, întreprinzător și curajos, grăbește venirea lor și nu le lasă să-i scape, atunci când ele s'au produs. Aceasta este și diferența între omul politic iscusit și cel nepriceput. Să vedem deci cine a fost omul dela 1821.

Neamul lui Tudor Vladimirescu. Neamul lui Tudor Vladimirescu n'a fost din Gorj, cum se obișnuște a se crede. El este de origină din Mehedinți, din Plaiul Cloșanilor. Bunicul său se numea Mitrofan, și era ieromonah, însurat pela 1660—70 cu o femeie anume Ruzandra. Cu această femeie a avut un singur fiu pe Constantin, poreclit Ursu. Acest Constantin se însură cu o fată, Ioana, fiica preotului Grigore Bondoc din comuna Vladimiru, Gorjului, sat de țărani moșneni. Și, cum se întâmplă de multe ori, Ursu se mută în Vladimir, la casa femeii. Cu Ioana a avut trei copii: pe Pavel, căruia i se mai zicea și Papa, o fată Dina sau Constandina, și un băiat, Teodor, născut între anii 1770—75. Cel mai mare dintre frați, Pavel, a fost însurat cu o Bălașa, cu care a avut un singur copil, pe Ioan Vladimirescu, născut la 1821.

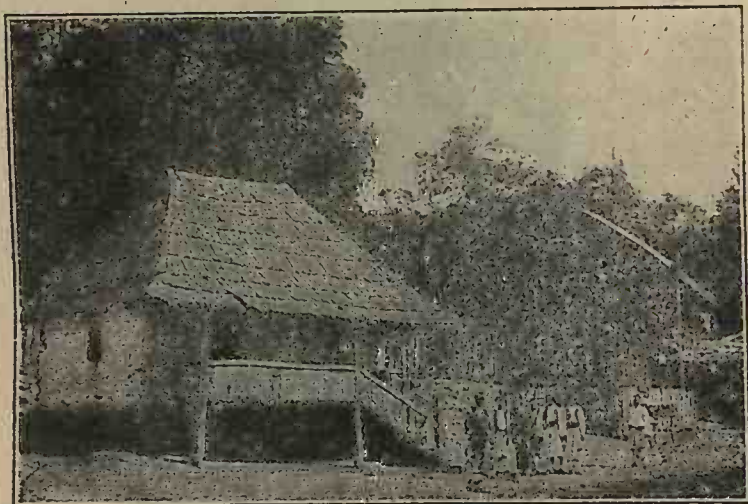

Fig. 1. — Casa lui Tudor din com. Vladimir-Gorj.

Acesta a fost singurul descendent cunoscut din neamul Vladimireștilor. Scriitorul Aricescu l'a cunoscut pe acest Ioan, care trăia la Târgu-Jiu ca un boer bogat și foarte respectat. Fata, Dina, a fost măritată și a avut doi copii: pe Sanda și pe Gheorghe. Cel de al treilea copil al lui Ursu, Tudor, n'a fost niciodată însurat și a murit la vârstă cam de 50 ani, asasinat la 1821.

Așa dar, numele Vladimirescu s'a format dela numele comunei gorjene „Vladimir“.

Comuna Vladimiru. Satul Vladimir e la 50 klm. de Târgu Jiu. Este o comună de peste 2000 locuitori, așezată între dealuri și văi adânci, ca Valea Dejului deservit de gara Bibești. Vladimiru, sat de moșneni, pe care multe hrisoave domnești îl dăruiesc cu pământ, în persoana locuitorilor lui și îi confirmă daniile. Așa de pildă prin hrisovul dela Mihnea-Vodă, din 1583, se confirmă lui Jitianu și

fraților săi cumpărători în Vladimir. În 1617 Februarie 26, Alexandru Vodă Iliș confirmă, în Vladimir, lui Ivenco, fiul lui Damian și socrului său Mihail și lui Lăudat și ficei sale Fruma, puind hotare în Vladimir până la Piscul Corbului și până la Suvelnița și până la Piscul Purcarilor. La 1636, Octombrie 19, se face hotărnicie în Vladimir, cu 12 boeri, pentru părțile boerilor Poenari și Săulești, făcându-se hotar de locuitorii moșneni, Vladimireni. La 1784 Răducanu Crăsnaru execută porunca Caimacamilor Craiovei, ho-

Fig. 2. — Portret făcut de pictorul Teodor Aman și reprodus în Istoria lui Aricescu, la 1874, identificat de Mincu Pânzaru din București, contemporanul lui Tudor.

tărnicind moșia Vladimirul, față fiind „moșii Vladimireni“, descendenții acelora de prin 1580 și 1617, din hrisoavele anterioare. Se văd citați aci Sârbu, Vlad, Fruma, Damian, din cari s'a coborât Dumitru Gârbea, prietenul intim al lui Tudor Vladimirescu. Nepotul său, Ioan N. Gârbea, în amintirea lui Tudor Vladimirescu a și ridicat acolo, în 1835, o biserică, puind ca ctitori pe marele paharnic și cavalier Gheorghe Magheru și între mulți alții și pe acel Ioan Vladimirescu, fiul lui Papa, nepotul lui Tudor.

Încă și azi se mai vede în comuna Vladimirul casa în care

s'a născut și a trăit Tudor Vladimirescu. O casă mică, țărănească, cu ogradă, cu pridvorul de lemn și cu podul casei înălțat de scândură. Ar fi nemerit ca astăzi să fie transformată într'un mic muzeu, declarându-se monument istoric.

Copilăria lui Tudor Vladimirescu. Primii ani ai copilăriei, Tudor sau Teodor Vladimirescu—și ar fi să-i zicem „Teodor”, căci așa a fost botezat, și mai târziu tot așa a semnat în toate proclamațiunile sale, decrete, scrisori, iar niciodată Tudor—și i-a

Fig. 3. — Aqua-forte executată de pictorul Teodor Aman la 1879, reproducă în stampe.

petrecut în tovărășia fratelui său Papa, la casa părintească, în plaiurile Gilortului. Când ajunse la vârsta de a începe învățătura, tată-său îl dete în grija preotului satului, Părvu Ciuhoi, de la care căpătă primele cunoștințe ale scrisului și cititului. Iar cum nu avea pe ce scri, scria de multe ori pe frunză de fag. La vârsta de 12 ani, văzând Ursu că copilul este deștept, îndrăzneț și că îi place cartea, se duse cu el la Craiova, la un fel de rubedenie, la unul Lupu Condicarul, din curtea bisericei și școliei Obedeanelui, care va fi făcută școală domnească după revoluție, de către

primul domn pământean Ghica. Lupu Condicarul găzdui pe copil câtă-va vreme la el, iar după aceea se duse cu dânsul la curtea boerului bogat și cu sentimente naționale Ioan Glogoveanu, coborâtorul lui Lupu Mehedințeanu, rugându-l să primească pe Tudor la curte. Glogoveanu îl primi și-l puse pe băețuș în tovărășia de joacă a fiului său Niculae. Și cum avea în casă dascăli franțuzești și elinești, cari învățau pe Niculae retorică și gramatica, nu făcu nici o diferență între fiul său și copilul de moșnean.

Fig. 4. — Portret din colecțiunea Lt. Col. Papazoglu, identificat de Mihai Preotescu și Eclesiarhul dela Mitropolia din București, contimporan cu Tudor.

asa că amândoi băeții învățau de-o potrivă aceiaș carte. Mărindu-se Tudor, Glogoveanu prinzând simpatie de el, făcu din el un fel de logofețel de curte, iar când se făcu băiatul de 17—18 ani, îi dădu cam toate afacerile casei pe mână, încredințându-i în multe rânduri vitele cornute, rămătorii și caii, să se ducă să-i vândă pe la Orșova, Adakaleh, ba chiar în sus pe Dunăre pela Zimoni și la Budapesta, căci așa era obiceiul la curțile boerești oltenesti, pe atunci, când pământurile se munceau foarte redus, mulțumindu-se boerii cu o producțiune mică agricolă, dar făcând în

aceeași vreme comerț cu vitele sau cu albinăritul. Un alt boer craiovean, care făcea astfel de negoț era și Dumitrache Bibescu, tatăl viitorilor domni Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Acesta de asemenea încredința vitele sale lui Tudor spre vânzare, și când pleca cu ale lui Glogoveanu, pleca și cu ale lui Bibescu. Astfel gorjanul nostru, sau mai bine zis mehedintețeanul, se făcu cunoscut, prețuit și iubit de boerii craioveni.

Carierea politică a lui Tudor Vladimirescu. Carierea po-

Fig. 5. — Tudor Vladimirescu, cu o înfățișare mai diferită ca în alte portrete, ca expresie, cât și ca îmbrăcăminte.

litică a lui Tudor Vladimirescu începe cam pela 1800, deci când el avea vârstă între 20 și 25 ani. În prima domnie a lui Constantin Ipsilanti (1802 — 1806) el a fost însărcinat de Domn să formeze un corp de voluntari, îngăduit de Poartă, ca să apere Oltenia de incursiunile vestitului Pasvan-Oglu. În a doua domnie a aceluiași vodă, Tudor capătă și rang de boerie dela Ipsilanti; astfel el este mare-comis, vătaf de plai la Cloșani și în fine mare-sluger, aceasta ca recompensă pentru serviciile aduse în prima domnie. În vremea războiului ruso-turc dela 1806—1812, când ni s'a

răpit Basarabia de Ruși, Tudor luptă cu pandurii săi alături de oștirile rusești la Rahova și la Fetislan până la Plevna, când Turcii fură învinși. Ce erau însă acești Panduri? o oștire de mercenari, oameni bine înarmați, buni trăgaci, curagioși, de statură înaltă. După revoluție, la 1822 Vodă Ghica îi organizează în corp de armată permanentă. Thoma Brătianu fu unul din primii căpitani de Panduri organizați. În acest război de 6 ani, Tudor luă parte ca ofițer rusesc cu gradul de parucic (locotenent). Pentru ac-

Fig. 6. — Portret întreg, înfățișând pe Tudor, cu haina lungă și expresie severă, lângă cort. Reproducere cunoscută.

tele sale de bravură, generalul rus, Cheraloff îl recomandă Impăratului Alexandru, care îl decorează cu ordinul Sf. Vladimir cu spade. În aceste lupte, pandurii lui Tudor, toți oameni înalți de statură și cu o înfățișare feroasă, călări pe cai mici oltenești, iuți ca vântul, au speriat până și pe zaibegii Turcilor, cei cu cealmalele pe cap cât claia, și pe arapii negri și buzați. Cei ce se repezeau la iureș peste panduri cu iataganul în dinți și cu pistoalele întinse în amândouă mâinile, pe caii lor focoși și cu cercei în urechi și în vârful nasului. Cu sfârșitul războiului în urma căruia noi pier-

dem Basarabia, amnistia se dă pentru toată lumea. Capul lui Tudor însă este pus la preț de către Turci. Sultanul trimite chiar pe un capegiu la Vodă Caragea, cu poruncă să prindă pe Tudor și să-l aducă viu sau mort la Constantinopol. Acesta se afla tocmai atunci în București, la Constantin Samurçaș, protectorul său divanist. Boerul, aflând despre acel ordin, previne imediat pe Tudor și, ca să-l scape, îi puse un cal la dispoziție. Olteanul nostru se făcu nevăzut din București; el făcu drumul călare până la Târgu-

Fig. 7. — Tudor la vârstă cam de 50 ani. Ediția Papazoglu. Portretul poartă data de 19 Ianuarie 1821, începutului revoluției.

Jiu. Descălecând tocmai în bătătura prietenului său Vasile Moangă, căruia îi spuse totul. Atunci Moangă chemă numai decât pe egumenul de la schitul Lainici, omul său, și sfătuindu-se împreună, egumenul îmbracă pe Tudor în rasă de călugăr, îi dăte la mână un pașaport cu nume străin și-l îndreaptă astfel înspre frontieră. Pașaportul era făcut tot de Moangă, om cunoscut în oraș. Până să apuce însă a pleca Tudor spre graniță, el mai șezu ascuns câțva la schit. Iată că vine într'aceea la Târgu-Jiu și capegiul, care îi luase urma lui Tudor din București. Moangă, întreat, îi răspunse că Tudor a fugit la casele lui din Cerneți. Capegiul se duse la Cerneți, dar acolo negăsind, firește, pe Tudor, de necaz dăte foc

casei, apoi, ca să nu rămâe de răs în fața Sultanului, prinse pe malul Dunărei pe un biet țaran nevinovat, căruia îi tăie capul, de-l duse la Pașa dela Rusciuc, spuindu-i că acela era capul lui Tudor, pentru ca Pașa să trimită această veste la Sultan.

Scăpat astfel de pericol, înarmat cu pașaportul fals, Tudor străbate Transilvania și Ungaria și ajunge la Viena. Acolo a stat 2—3 luni, având legături cu comitele Capodistria, ministrul de externe al Rusiei, grec de origină și fruntaș al Eteriei,

Fig. 8. — Portretul lui Tudor în haine boerești scumpe, aflător la Academie și dăruit de D-l Teodoru. Poartă inscripția: «Redeșteptătorul simțului național».

prieten cu Riga și cu Ipsilanti. Deasemeni face cunoștință și cu generalul baron Strogonov, ambasadorul Rusiei la Viena, cu care are conversațiuni mai îndelungate. Prin mijlocirea acestor doi bărbați, Tudor va fi mai târziu prezentat Impăratului Alexandru al Rusiei, care, văzând într'însul un om atât de îndrăzneț, de frumos și de deștept, ca semn de simpatie îi dă în dar un inel cu inițialele împărătești. Tudor mai ia și recomandațiuni dela ambasadorul rusesc din Viena către Caragea, care nu-l avusese la inimă din cauza războiului ruso-turc, când Tudor se războise

atât de înverșunat cu Turcii. Cum el avea de gând să se reîntoarcă în patrie, se gândi bine ca să se înarmeze cu aceste recomandări către Domnitor.

Din educația ce și-o făcuse în țară de mic pela curtea Glogoveanului, Tudor apucase a învăța ceva limbi străine, ca franțuzește și rusește; pe cea din urmă o învățase în timpul războiului ruso-turc. Cât șezu în Viena, învăță și ceva nemțește. Când fu să plece în Rusia, crezând că se va prăpădi pe acolo, lăsă

Fig. 9. — Portretul lui Tudor cu o expresie diferită de celelalte. Proprietatea d. Georges Olszewski. Editat de vechea casă Sander.

epitropi și chivernisitori ai averii sale pe doi prieteni: clucerul Ioniță Burileanu și serdarul Grigore Ciocazan din Oltenia.

După 1814 Tudor se reîntoarce în țară cu recomandările ambadorului rusesc din Viena. Caragea îl primește bine, căci uitase necazul ce-l avusese contra lui, îl ia de aproape și 'l numește iarăși vâtaf de plai la Cloșani.

În această situație se găsește Tudor Vladimirescu în vremea când începe mișcarea Eteriei grecești. La Chișinău se țineau conferințe de comitetul Eteriei, cu generalul Ipsilanti; la Iași de însuși domnitorul Mihai Suțu, ajutat de cneazul Gheorghe Cantacuzin, colonel în armata rusă și cumnat cu principele Gorceacof,

marele cancelar al Imperiului rusesc. Mai toți fruntașii greci și mulți din boerii români cum am văzut mai 'nainte erau în Eterie. Chiar Tudor, venit la București și crezând că Eteria va fi patronată de Împăratul Alexandru, în urma sfaturilor lui Sava și Olimpie, făcu jurământ în biserica Sf. Sava (unde-i azi strada Enei, cam pe la statuia Mihai Viteazul) că va recunoaște pe Ipsilanti de șef. Căci românul nostru își făcea socoteala că Grecii vor trece Dunărea, părăsind Principatele, ca să se bată cu Turcii în țările grecești; iar el, cu pandurii, să rămâe în țară, pentru a întrona drepturile noastre strămoșești.

Lucrurile însă eșiră altfel, așa că Tudor va avea să regreta că și-a pus influența și numele său pentru viitorii săi vrăjmași.

Dacă, cum am mai spus-o, evenimentele aduc de multe ori pe oamenii mari, dar și omul providențial provoacă și grăbește de multe ori evenimentele. Urmașii boerilor din partida națională de la 1716 amorțiseră complect, și nu mai erau în stare să risce hazardul unei răscoale. Trebuia să vie cineva departe de cei din preajma tronului, cineva care să fi trăit cu totul izolat de acest mediu corupt și solidar întru rele, ca să pornească o acțiune ca aceea dela 1821. Trebuia un om îndrăzneț, curajos, inteligent, plin de virtute, bun ostaș, dar și foarte dornic de lumină. Un astfel de bărbat era Tudor, care prin cunoștințele sale de oameni și de lucruri, prin experiența sa ostășească, cunoscând și simțind adânc nedreptățile ce le vedea în patria sa, a fost fatal ca el să fie omul desemnat de providență spre a deveni liberatorul țării sale și eroiul național dela 1821.

Portretul lui Tudor Vladimirescu. Tudor Vladimirescu n'a fost niciodată însurat. Toată activitatea vieții sale din epoca maturității a concentrat-o în politică.

Tudor era un om voinic, vânjos și plin de viață. Nu putem spune că el era de fire veselă, căci nu râdea mai niciodată. Conversația sa era plină de autoritate și vorba sa foarte hotărâtă și lămurită. Când însă cine știe ce gând îi răscolea sufletul și nu-și afla expresie în cuvinte, atunci începea să cânte oltenește, or să-i zică din frunză. Figura lui era foarte bărbătească, fruntea lată și încrețită, părul galben castaniu și retezat la ceafă, sprâncenele groase și lungi, lăsate pe ochi, ochii căprui, privirea energică și deseori cruntă, uscățiv la față, cu nasul drept, gura bine tăcută, mustața groasă și tunsă, lăsată pe buză.

Portul său era astfel: pe cap purta o căciulă 'naltă, gelepească, cazaclie, de hârșie neagră și cu fundul de postav alb, ca și Domnul; pe trup avea o cămașe oltenească, peste cămașe un pieptar cu șireturi negre, peste pieptar o dulamă încopcită, de culoare negru-verde, lungă până la genunchi; peste dulamă un chepchen oltenesc până la brâu, cu blană pe la guler. Iarna mai purta o tatarcă, un fel de bundă îmblănită, cu gulerul scurt, îmblănit cași pe la mâneci și cusut cu găitane de mătase roșie, neagră și albastră împletită cu fir; mânecile lungi și strâmte, încheiate la glezna mâinei cu nasturi, oltenește; în spate atârna un

găitan gros cu ciucuri de mătase. În deget purta inelul dăruit de Împăratul Alexandru al Rusiei, cu inițialele împărătești, sau pe cel părintesc, de aur cu o piatră de matostat verde, pe care era gravat un sacerdote și un ostaș. Acest din urmă inel îi servea lui Tudor deseori de pecetie; el este astăzi în posesiunea D-lui avocat Const. G. Calețeanu, din Craiova, descendentul lui Căcalețeanu, căpitan al lui Tudor, și căruia acesta îi încredințase inelul înainte de a pleca la Târgoviște, presimțind că poate nu-l va mai vedea.

Ca arme Tudor purta o sabie, pe care un șnur de catifea roșie i-o ținea suspendată pe umărul stâng. Sabia era îndoită

Fig. 10. — Steagul lui Tudor Vladimirescu, după o fotografie păstrată de d. C. G. Calețeanu.

în formă de iatagan turcesc, cu mânerul de fildeș încrustat cu pietre; lama era de Toledo, iar teaca îmbrăcată cu catifea roșie, cu paltale de argint; la mijloc, pe o paltă, în slove turcești, era o tură, apoi inițialele sale T. V. și la mijloc un vultur cu crucea în clonț.

Se pare a fi cunoscute două exemplare din săbiile lui Tudor: una a avut-o marele bărbat de stat C. A. Rossetti, care și acesta o primise dela frații Văcărești, prieteni ai lui Tudor; alt exemplar l'a avut Căcalețeanu, comandantul tunarilor din vremea lui Tudor și amic intim cu el. Această sabie i-a dat-o la Golești, la 21 Mai 1821, lui Căcalețeanu, dimpreună cu inelul, ambele

obiecte rămânând la descendentul acestei familii, D-l. Const. G. Caletzeanu, până în zilele invaziei Germanilor în Oltenia, din 1916, când aceștia i-au furat, între altele, și sabia păstrată până atunci ca niște moaște sfinte.

Tudor când umbla călare purta cizme lungi de piele ru-

Fig. 11. — Portret mural din Biserica dela Preajna, jud. Mehedinți, 1808.
Teodor Vladimirescu biv vel sluger cumandir.

sească, iar dela genunchi în sus poturi strâmți, încheiați cu copci și găitane. La brâu și la coburii calului își avea câte un rând de pistoale.

Steagul lui Tudor Vladimirescu. Înainte de a fi ridicat de arnăuții lui Olimpie, Tudor incredință steagul oastei sale tot amicului său Căcaleșeanu. Acest steag a fost dăruit muzeului național, la 1873, de către Gheorghe Căcaleșeanu, fiul tunarului, și astăzi el se găsește în păstrarea Muzeului Militar din Parcul Carol. Steagul era de mătase albastră, lung de doi metri, lat de unul și jumătate, pe colțul din dreapta fiind zugrăvit Sf. Teodor, patronul lui Tudor, iar pe cel stâng Sf. Gheorghe cu o pavăză.

în mână; la mijloc vulturul cu crucea în clonț, înconjurat de două ramuri de frunze legate jos cu o panglică roșie.

Pe steag se citea inscripția următoare:

„Tot norodul Românesc,	Cu puterea ta cea mare,
Pre tine te proslăvesc,	Și cu brațul tău cel tare,
Troița de o ființă,	Nădejde de dreptate,
Trimete-mi ajutorință,	Acuma să am și eu parte,

1821 Ghénarie”.

Steagul avea trei ciucuri cu canafuri de argint și cu firele de mătase în culorile naționale.

Averea lui Tudor Vladimirescu. Tudor Vladimirescu fiind nepot de preot după mamă ca și după tată, era pătruns de sentimentul religios. În 1808 el ridică o bisericuță în plaiul Cloșanilor (Mehedinți), în comuna Preajna, căreia îi dăruiește 30 prăjini de pământ. Chipul lui se zugrăvește deci pe pereții acelei biserici, ca ctitor al ei. Pictura îl reprezintă ținând biserica în mână, după uzul ctitoricesc. Este îmbrăcat în haine boerești, cu caftan și ișlic de culoare verde și roșie, și cu șnururi aurii, pe cap cu cealma de blană neagră și cu fundul roșu, purtând inscripția „biv vel sluger Teodor, cumandir“. Acest portret, copiat în culori pe o scândurică, a fost dăruit de un Gh. Miculescu din Severin, muzeului etnografic din București, la 1871. Tudor este înfățișat aci, ca tânăr, cam de vreo 33—38 ani, dar cu totul diferit și la chip și la port de portretul ce-l cunoaștem ca cel mai răspândit.

Tudor avea case la Cerneți, — care se mai văd și azi—, cu prăvălii; avea vii la Govora, afară de averea părintească în pământ, ce o moștenise dela părinții săi în Vladimir, și care reprezenta atunci suma de 12.350 lei vechi. Când a murit tatăl său, Ioan Ursu, la 1818, a rămas epitropă pe toată averea muma lui Tudor, Ioana, căreia Tudor, ca bun fiu, îi lasă ei să beneficieze de tot venitul averei, până la moarte.

La Cloșani Tudor mai avea o moară pe apă și la Balta o cârciumă. La Baia făcuse o fântână, unde se întâlnea cu pandurii săi.

Mai sunt și alte locuri care amintesc de eroul oltean. Astfel la Bobaița e și azi crucea lui Trocan, locul unde Tudor a ucis pe căpitanul Trocan, vinovat că-l spiona la Greci. Pe câmpia Padeșului se vede o troiță ridicată de oameni în amintirea acestor lupte. Așa și troița dela Târgoviște, care amintește omorul lui Tudor, la Puțul lui Geartoglu.

Haiducii lui Tudor veneau la Batoși cu Micu în frunte, la Cornățelu venea haiducul Fulga, la Dobra haiducul Stângă, la Căzânești haiducul Herea, la Șovarna haiducul Haita și la Pungghina vestitul Bujor; Busuioc venea până la Ruptura, iar la Oprîșori, Mușcu. Cine știe dacă nu venea pe acolo și Iancu Jianu dela Romanai, prietenul lui Tudor, împreună cu Miereanu și Codreanu?

REVOLUȚIA (IANUARIE—MAI 1821)

La moartea lui Alexandru Șuțu, în 19 Ianuarie 1821, Tudor Vladimirescu este chemat de Samurcaș la București, ca să se sfătuiască cu el asupra planurilor lui Ipsilanti. Socotind ei că acum a sosit momentul ce așteptau — Tudor pornește din București la 21 Ianuarie, spre Oltenia cu vre-o 40 de arnăuți. Într'o zi de Vineri, 22 Ianuarie, pela asfințitul soarelui, parte din arnăuți tăbărâra pe maidanul din dreptul caselor lui Moangă, tocmai pe locul unde este astăzi statuia lui Tudor Vladimirescu în Târgul Jiu, și unde atunci era Ispravnicia. Ispravnic era Dincă Oteteleşanu, dimpreună cu celălalt ispravnic, Iorgu Văcărescu.

Când Tudor sosi acolo, trase acasă la Vasile Moangă.

Tudor numește ca ispravnic la Mehedinți pe Barbu Vișoreanu și 'l trimite cu 20 albanezi, deși acesta primise ordin dela divan să lupte împotriva lui Tudor. Acesta, dimpreună cu Ștefăniță Bibescu, se întâlnesc cu Vișoreanu la mănăstirea Motru. Tudor scrie și ispravnicilor Oteteleşanu și Văcărescu, precum și serdarului Dinu Bălțeanu, ca să se întâlnească cu el mai târziu la Tismana.

Tudor însărcinează pe sameșul, Vasile Moangă, să strângă din Oltenia banii necesari pentru mișcare. Familia lui Moangă se ascunsese la Schitul Lainici. Pe slugerul Ioan Solomon, Tudor îl face ispravnic la Craiova; pe serdarul Diamandi, care la început nu-i era ostil la Romani; la Gorj pe fratele său, Papa, la Cerneți pe vistierul Crăiniceanu, iar la Râmnic pe alt prieten. Dumitrache Protopopescu din Severin, care era unul din intimii lui Tudor, îl însoțea peste tot, cu Stanciu Crăinicianu. Tudor dăduse o proclamație, care sosi la Târgu Jiu, la 22 Ianuarie. În această proclamație pentru Oltenia el chema sub arme „toată populațiunea oltenească“, îndemnând-o să se înroleze, înarmându-se cu ce o putea, c'a sosit ceasul „să stărpim pe balaurii ce ne sug sângele, alegând însă pe boerii cei buni ai țării și făcându-i capi și conducători ai noștri“.

Macedonschi și cu Iova erau atunci în fruntea arnăuților de partea lui Tudor, la un loc cu sameșul Vasile Moangă și Dumitru Gârbea, și cari și întăriseră Tismana.

Tudor strânge în grabă vreo 600 panduri, și pornind prin sațe, numărul se înmulți. Când vedeau toți fălțâind steagul cel albastru, strigau: Trăiască Domnul Tudor!

Tudor dela început avu în vedere ca să nu jignească Poarta, și trimise un arz-mahzar (jalbă) la Turci, unde arăta abuzurile domnilor străini, iar că el și cu mișcarea sa nu sunt deloc ostili Turciei, zicând: „pe acești dregători îi numim răi uneltitori și tirani ai noștri“. Într'altă proclamație către țara fără zicea că cu voia puternicei Impărății Otomane a luat armele în contra Grecilor și a boerilor pământeni corupți și abuzivi, deosebind însă pe „boerii buni și patrioți“, pe cari îi va lua alături de el.

În acest timp Divanul din București, de acord cu cămăcămia, trimete potere să dea lupte cu pandurii lui Tudor. În București însă cap al oștii fiind Constantin Samurcaș, în secret lasă să se înțeleagă că aceste lupte să nu fie serioase cu Tudor, și astfel la Strehăia, Motru și la Tismana, unde se deteră primele

Fig. 12. — Pandurul lui Tudor Vladimirescu, dat de d. G. Olszewski.

ciocniri între oamenii guvernului și pandurime, Solomon, Olimpie, Farmachi, Mihale și Bozini, cari aveau potere și arnăuți contra lui Tudor, rămaseră învinși.

Tudor intră apoi în Craiova. În acest timp oastea sa crescuse. Unii istorici spun că ar fi ajuns să aibe 5000, alții 8000 de panduri, deosebit de câteva tunuri mărunte și un tun de cele mari. În drum, Tudor se oprește și în Slatina. Aci trase la casa clucerului Vulturescu, de unde dicta proclamațiuni și trimetea la

București condițiuni de armistițiu, și anume: 1) să se aleagă Domn național, 2) să se organizeze o armată de 12.000 oameni, permanenți; 3) să se fixeze impozitele țării pe 7 ani, ca să nu mai

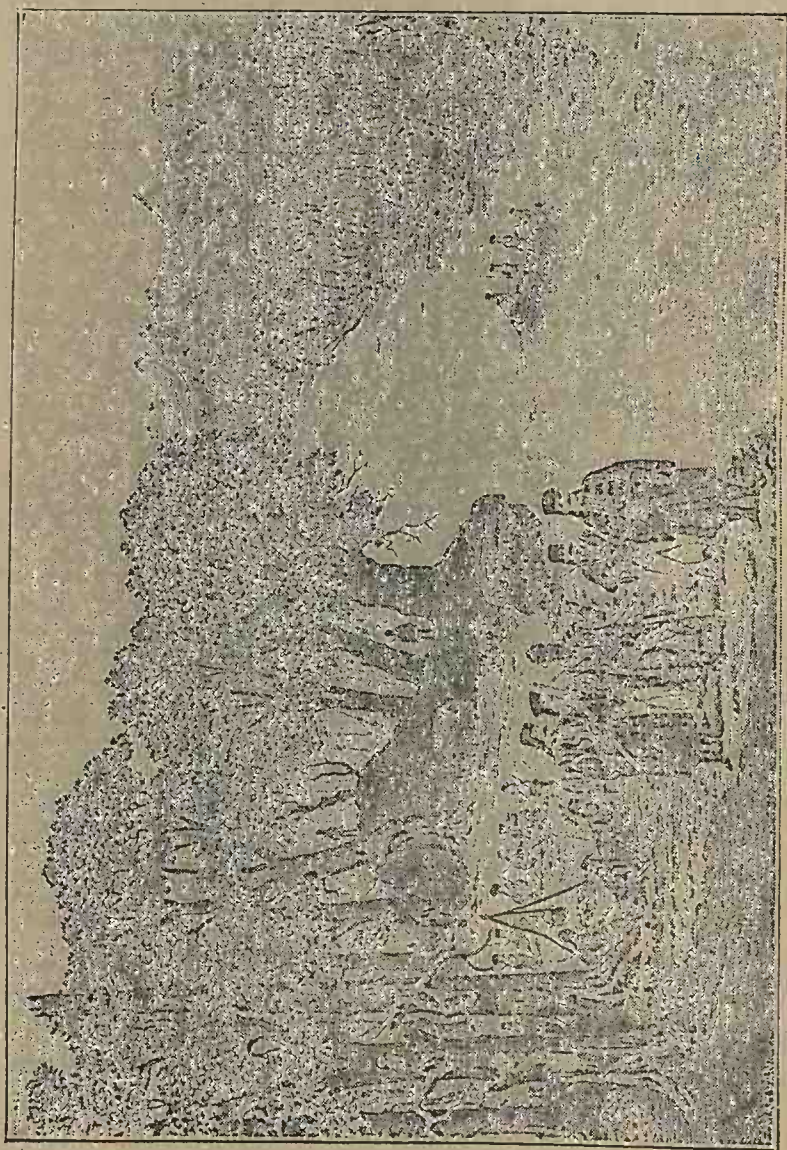

Fig. 13. — Iancu Jianu la Ulm.

varieze; 4) să se ierte birul pe 3 ani și 5) să se numere de divan 500.000 lei pentru cheltuelile făcute și ce le va mai face revoluția, ca să se restabilească ordinea în țară. Vulturescu, care iubea pe Tudor și era din partidul lui, pe când acesta dicta pro-

clamațiile, îi ia căciula de pe masă și trece cu ea alături în odaie, la nevastă, la cocoana Bica, și îi zice să-i pună pe fundul din alară al căciulei postav alb, ca la un Domnitor. Aceasta coase la repezeală postavul, iar Vulturescu, reintrând în odaie, îi dă căciula lui Tudor, zicându-i: „Să trăești, Măria Ta“. Tudor surâse și continuă dictatul proclamației mai departe. Cine o fi fost acela care scria, probabil unul din secretarii săi, Dârzeanu, Cioranu ori Dumitrache Protopopescu logofătul de scaun din Severin. Petrache Poenaru grămăticul lui Tudor, însă nu era, pentru că pe acesta l'a avut mai târziu. De față la această scenă era și Iancu Jianu, care se sculă și îi zise lui Vulturescu: „Bine ai făcut, Vulturescule“.

În altă proclamație, care trebuia să vie la București, Tudor zice: „Patria e tot poporul, iar nu o tagmă de privilegiați“. Expresia acestei patrii în momentul acela, de fapt era doar el. Toate aceste proclamațiuni și scrisori sunt semnate cu numele de „Teodor“, iar nu „Tudor“.

Tudor în această acțiune a sa revoluționară, cu oastea de panduri organizată de el, avea și căpitani foarte iscusiți. Iată numele lor: Enescu, Urdăreanu, Oarcă, Cuțoiu, Cioranu, Cacalețeanu, care comanda tunarii, vestitul Vasile Crăpatu, pandur de o talie impozantă, Frunte-Lată, Barbu Urloiu, Ghelmegeanu, vestitul Trocan dela Mehedinți, Cușmă dela Batoți, Ioan Crețiescu, Colțan, Boloboacă, Dinu, și Chiriac Popescu, care comanda garda de pază. Apoi avea și ispravnici rânduiți de el: la Târgoviște Dumitrache Drugănescu; apoi stolnicul Tufeanu; la Teleorman Marin Butculescu; la Vâlcea, Serdarul Pârvu; la Mehedinți polcovnicul Vasile Ghelmegeanu și mai târziu stolnicul Gigartu. Mai apoi la Mehedinți Costache Ralet și logofăt de scaun iarăși Dumitrache Protopopescu, iar sameș Poroineanu. La Târgu-Jiu Vasile Moangă și mai pe urmă Barbu Vișoreanu, care trecu la Mehedinți. Apoi mai fuseseră ispravnici de Gorj, Dincă Oteteleșanu și căminarul Iorgu Văcărescu, Dinu Bălțeanu și medelnicerul Constantin Măldărescu.

În București Tudor după ce va fi intrat, lucru despre care vom vorbi imediat, cunoscuse și pe vestitul Gheorghe Lazăr, pe care pandurii săi îl numeau „Neamțu“ pentru că venise de peste munți și care vorbind despre revoluția dela 1821, zice „după această revoluție și prăpădenie oare judeca-vor boerii țarei dreptățile săracilor mai bine de cum mai înainte?! vai de Țara Românească“. Gheorghe Lazăr trecuse munții, care atunci ne erau hotar și venise în Muntenia în 1816, cu un avânt grozav pentru a răspândi în Valachia cultura din occident și graiul nostru strămoșesc. El a lucrat prin scris după cum Tudor a lucrat prin sabie. Ei au avut o comunitate de sentimente și aceeași țintă politică. Între dânsul și Tudor s'a strâns prietenie și ei deveniseră figurile cele mai reprezentative ale renașterii noastre naționale. Școlarii lui Lazăr aveau în frunte pe Eliade Rădulescu și răspândeau convingerile dascălilor mari. Gheorghe Lazăr scria

manuale de matematică, trigonometrie, geografie și astronomie și răspânda cultura de pe catedra dela Sf-ta Sava. Apoi când se îmbolnăvi, trecu în casa generalului Tell. Tudor Viadimirescu deși pandur, obișnuit a mânuii secura, moacă oltenească și pistoalele, se luă însă după Lazăr și-și organizează și el un mic minister intelectual. Își introduse în cancelaria lui domnească pe vestitul Petrache Poenaru, episcopul Ilarion și Geani Orășanu iar ca cronicari avea pe Dârzeanu, Cioranu, Chiriac Popescu și Isvoranu, care erau și cronicari dar și căpitani.—Un alt cronicar mai era și Iordache Oteteleșanu, care zice că Petrache Poenaru nu avea decât 20 ani când intră în cancelaria lui Tudor, ajungând foarte apreciat de panduri pentru frumusețea limbei și a stilului cum vorbea și scria.—Petrache Poenaru își desbracă giubeaua și-și lăasă la ușe papucii boerești și-și puse pe umeri cum zice atât de frumos Odobescu, minteanul oltenesc, iar în picioare, noturi și iminei și cu căciula de hârșie neagră, pe urechi, ca și patronul său dela Vladimir, intră pe pragul iatacului pandurului ca să devie secretarul său intim și să-i așterne pe hârtie frumusețile proclamațiilor sale când i le dicta.—Pe acest Petrache Poenaru, Tudor îl desemnase dimpreună cu stolnicul Geani Orășanu și Episcopul Ilarion ca să plece la congresul dela Leibach, uude urma să se dispună și de soarta țărilor române. Aceasta trebuia să fie la 14 Mai 1821, când Tudor se prepara să plece din București. Acești trei plenipotențiarilor trebuiau să prezinte congresului, un protest, contra eteriștilor și apărarea cauzei noastre naționale. Probabil este însă că ei n'au ajuns, fie din cauza întâmplărei uciderii lui Tudor, fie din alte cauze neprevăzute, pentru că nu avem nici o urmă cum că ei ar fi ajuns la Leibach. Petrache Poenaru, care era în măsură cel mai bine ca să dea relațiuni despre acest voiaj al său, nu pomenește un cuvânt măcar, nici în discursul său de recepție la Academia Română, când el a fost primit ca membru și nici istoricul Aricescu, în relațiile sale nu zice ceva. Dârzeanu era însărcinat cu întreaga corespondență peste Oltenia. Tudor mai avea ca scrib și pe pitarul Teodorache, om de casă la logofătul și mare vistier, Alexandru Filipescu-Vulpe, protectorul și aliatul lui Tudor, boer de frunte din București și inima partidului național din acea epocă.—Eliade Rădulescu însă zice că Episcopul Ilarion ar fi fost capul intelectual al mișcării. El avea grămătic pe Nicolae Popescu din Mușetești. Episcopul Ilarion cunoștea și limba franceză și tâlmăcea în această limbă corespondența lui Tudor pentru Rusia, iar alți tâlmăci le tâlmăcea pe turcește pentru otomani.

Tudor și-a constituit o cancelarie cu oameni de carte pentru nevoile corespondenței sale politice și redactarea manifestelor și diferitelor sale ordine.

Despre această cancelarie a lui, consulul prusian afirmă (doc. Hurmuzache, X pag. 109) că, „il se fait suivre (adică Tudor) par une chancellerie organisée“. Peste Olt cât a stat Tudor, avea ca secretar, afară de ceilalți, pe unul Chinopsi, grămătic la Isprăvni-

catul de Gorj, iar ca scriitori pe Ioniță Crețescu (Ortopan), Ghiță Aurel, pe logofătul Dumitrache Protopopescu, de care vorbirăm mai sus și pe logofătul Dinu Bâldea, care mai târziu s'a înrolat în oastea sa. Translatorul său turc, pe care l'a adus și la București, se numea Martinac Bohor). După nume se vede a fi fost de origină armean, pe care apoi îl instalează la Cernica și pe care Tudor îl introduce la Cotroceni și în casa lui Filipescu-Vulpe și îl întrebuințează în corespondența turcească cu Poarta și Pașii dela Dunăre. - La Pașii din Silistra mai mergeau pitarul Ioniță Jaianu și stolnicul Constantin Borănescu iar în Moldova Antohi Sion, iar pela Brașov Hristache Băjescu, pela Belgrad unul Dragobete din Mehedinți probabil de origină slav și el.

Proclamațiile sale, Tudor le răspândește și prin viu grai, punând să i le citească scribii pela răspântiile drumurilor, în Oltenia avea în acest sens pe Ioniță Crețescu Ortopanul, iar când a ajuns în București, le-o fi citit însuși căpitanii săi. Sfârșitul cititului proclamațiilor era acompaniat de cântările preoților care urmau convoiul și de descărcături de pistoale. Tipografiile pentru tipărirea proclamațiilor la București, era una la slugerul Dumitrache Topliceanu din familia boerească a Toplicenilor, despre care vorbește și N. Iorga în lucrarea d-sale „Domnul Tudor din Vladimir”. Alte tipografii mai erau și la Cișmeaua Mavrogheni, unde era una privilegiată. Ipsilanti, proclamațiile sale și le tipărea pela Iași.

INTRAREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU ÎN BUCUREȘTI

Tudor Vladimirescu în acțiunea sa, înconjurat de prieteni, de inamici, dar mai periculos decât toate și de câțiva prieteni trădători, a avut de luptat, până ce să poată ridica steagul revoluției și să vie în București. Astfel, printre prietenii cari i-au adus neajunsuri, a fost unul Ghiță, poreclit Răescu, poate fiindcă era rău, din neamul Gornovnicenilor, pe care Tudor îl pedepsi, dar îl și iertă; altul fu vestitul Trocan, care toate ce auzea dela Tudor se ducea și le spunea Grecilor. Altul fu unul Nicolicescu.

Înainte de a veni la București, principala așezare o avea Tudor la Cerneți, unde frecventa mai des pe vărul său Ioniță Burileanu și pe prietenii săi cei buni, Gărdăreanu și Miculescu. Când luptele se înțesau între dânsul și Greci, răsufla la Tismana, unde găsea adăpost la călugării de acolo și, ca să dispară cu totul ca într'o ascunzătoare, se urca în munte și se adăpostea sau la Mănăstirea Cioclovina din vale, zidită de Stanca Glogoveanca, sau la Mănăstirea Cioclovina din deal, zidită de Petre Ōbedeanu. Acolo în pădurile stufoase trăgea de multe ori la un țaran, credincios prieten al lui, Pan Chirițescu din cătunul Topeștii, unde Tudor fie la dânsul, fie la Gărdăreanu la Cerneți, se plimba mereu prin camere cu mâinile la spate, fără să zică un cuvânt, astfel că de multe ori îl întreba și Gărdăreanu și Chirițescu: ce are de e tot

1) Vezi și în Tudor Vladimirescu, de E. Vărtosu.

pe gânduri? El le răspundea: „Trăi-voi oare să scap țara din ghiarele străinilor?”. Tot acest Chirițescu zice că l-a văzut pe Tudor odată gol la piept și „ce minune! pe capul pieptului avea o urmă roșie în forma unei săbii; se vede o prorocire din naștere“.

De multe ori Tudor se sfătuia cu Gârbea, cu Crețescu și cu Orleanu asupra mijloacelor de salvare a țării—. La Cloșani și la Baia de Aramă se mai sfătuia cu Ioan Talamane și cu Ioan Iosan cari, în simplitatea lor rustică, îl întrebau: „Dece nu te însori, boerule, să te statornicești aci la noi, căci vezi ce mult te iubim“. Tudor le răspundea însă: „Eu, Talamane, nu-s făcut nici pentru avere, nici pentru muere, nici pentru vre-o pleacă oarecare, ci's făcut pentru altceva“. Dintre toți însă mai la dragoste, Tudor avea pe Gârbea, Crețescu și Radu Miu, cari i-au și strâns primii plăeși, vânători și panduri. Dintre confidenții lui Tudor, cel mai întâi în sufletul lui era Dumitru Gârbea. Acesta își avea gospodăria în satul Gârbovățul de Jos (obârșia familiei Gârboviceanu); el era originar din Piatra Albă, de deasupra Cernețului. Tudor l'a avut tovarăș pe Gârbea pe când era administrator la moșiile Glogoveanului; cu el începu primele atacuri în contra fanarioșilor de prin Oltenia. Când Tudor pe la 1820 veni în București, lăsă pe Gârbea la vătălia dela Cloșani, să prepare pandurimea. Înainte de moartea lui Șuțu în București, Tudor prima scrisoare de răscoală o trimise tot lui Gârbea, prin prietenul său I. Drăgulici, unde-i zicea să fie gata, căci în câteva zile va sosi acolo „pentru treaba știută“. În acest timp casele din Cerneți și le păzea Ioniță Mălcu și Stoenescu din Baia de Aramă. Tudor petrecu în București mai toată iarna anului 1820, până ce muri Vodă Șuțu. Când a fost un complot contra acestuia în casa Băleanului, atunci cele două partizi, partida națională cu boerii patrioți își dădu mâna cu partida fanariotă, unde erau câțiva boeri eteriști, jurând însă moartea lui Șuțu, când fu față și căpitanul Iordache, care fusese desemnat ca să-l ucidă pe vodă la trecerea sa, din palat, la divan—. Când fu momentul însă ca Iordache Olimpiotul să descarge pistolul, el mărturisește confrăților săi că la vederea Domnitorului, îi căzu mâna de pe pistol și în loc de a-l descărca, făcu onorul.—Se zice însă că Vodă Șuțu ar fi murit otrăvit de doctorul Depalte, caimacamul Craiovei. Totul era decis ca Tudor să se răscoale cu pandurimea de peste Olt, iar eteriștii să treacă Dunărea, așa că teatrul de operațiuni al eteriei se decisese să fie înspre Ismail. Chiar Tudor jură în acest sens în biserica Sft. Sava, dar mai pe urmă totul ieși altfel. În Ianuarie 1821 Tudor pleacă din București și se îndreaptă spre Cloșani, Hurez, Târgu Jiu și Tismana. Prietenul său Gârbea îl aștepta cu pandurii adunați la Padeș, pe valea Motrului, un platou bun de concentrare. De aci Tudor trimete prima sa proclamație revoluționară, prin care îndeamnă populația să ia armele, furcile și lăncile, căci destul s'a supt sângele poporului și lacrimile nu s'au mai uscat. La glasul lui se strâng plăeșii, vânătorii și pandurii din dealurile Mehedințului și pornesc dela Cheia Motrului spre

Glogrena și spre Ciovărnășani, pe valea Coșuștei. Intre Sișești și Ciovărnășani se produce chiar prima ciocnire între pandurimea lui Tudor și între arnăuții stăpânirii, pe cari Tudor îi biruește și mulți dintre dânșii trec în rândurile pandurilor, și la Corcova se formează mare tabără. Aci tabăra a fost binecuvântată de protoereul Județului, Șonțea.¹⁾ Apoi pandurimea pornește spre Strehăia, și numărul lor se mărește dela 600 la vre-o 2.000 când ajung pe valea Hreșniței și la Dumbrava de câmp. Altă pandurime venea dela Gorj și dela Țânțărenii din Dolj, și cu toții trebuiau să se strângă în comuna istorică dela Coțofeni, unde acum două veacuri, Aga Mihai Coțofeanul strângea oastea și pe patrioții de atunci, ca să întronizeze pe Matei Aga din Brâncoveni și să scape țara de grecizații domni, Iliasi și Tomșa. Astfel Tudor devine un fel de ispravnic peste cele cinci județe ale Olteniei, ca un fel de Ban din alte timpuri. El pune să se întărească mănăstirile Strehăia, Gura Motrului, Țânțăreni, Hurezul, Tismana și Cioclovinele ca niște adevărate cetăți cu rețanșamente. Pe Gârbea l'a pus chiar comandant la Hurez, în caz de retragere în munți. Acest Gârbea însă sfârșește prin a fi prins de Turci și spânzurat la Vidin, în timp ce neamul său rămase la Cerneți.

În Oltenia lupte mai de seamă se dederă la Strehăia, la Motru și la Tismana, când oastea stăpânirii cu Solomon, Olimpie, Farmachi, Diamandi, Mihali și Bozini fură bătute de pandurime. Nu-i mai puțin adevărat că ei chiar primiseră ordin dela capul oștirii din București, C. Samurcaș, care era prieten cu Tudor, să nu dea tocmai luptă încordată. Și astfel, după ce Tudor ieși din Craiova cu cei 5.000 de panduri, 7 tunuri, dintre care unul de calibru mare, se îndreptă spre București, având în drum pe ici-colo câteva mici lupte. Astfel, când intră în județul Olt, la moșia Vultureștii, a prietenului său serdarul Vultureșcu, fu o mică luptă, unde căzu vitejește chiar proprietarul moșiei, prietenul lui Tudor, serdarul Vultureșcu. Apoi de aci Tudor se îndreptă prin Pitești spre București.

La apropierea lui Tudor de București, boerii începură a se înfricoșa. El mai dete proclamația, în care spunea că „Patria nu e numai o tagmă de privilegiați, ci este tot poporul, și că în acest moment el, Tudor, este expresia acestei patrii obidite“. În acest drum spre București, cu o oaste destul de numeroasă, negreșit că pandurimea a făcut pe alocurea ceva abuzuri. Tudor însă este sever și pedepsește; astfel, pe doi căpitani ai săi, Iova și Enciu, îi ucide.

Mare parte din boeri, speriați de această mișcare a lui Tudor, pleacă din București. Aceștia fură Banul Grigore Ghica, Banul Barbu Văcărescu, Logofătul Ștefan Bellu și Vistierul Ioan Manu. La câteva zile plecară și consuli Rusiei și Austriei și Vornicul Grigore Filipescu, Iordache Filipescu, Alecu Ghica și hatmanul N. Mavru, cari trecură la Brașov. Pe de altă parte boerii caimacami ai țării, în 4 Februarie 1821, crezând că Rusia trebuia să

1) Srrăbunicul d-lui P. Gârboviceanu de azi.

sprijinescă mișcarea aceasta, scriu consulului Pini, cerând ajutor. Această adresă este semnată de 39 de boeri și clerici: Mitropolitul Dionisie, Galaction al Râmnicului, Gherasim-al Buzăului,

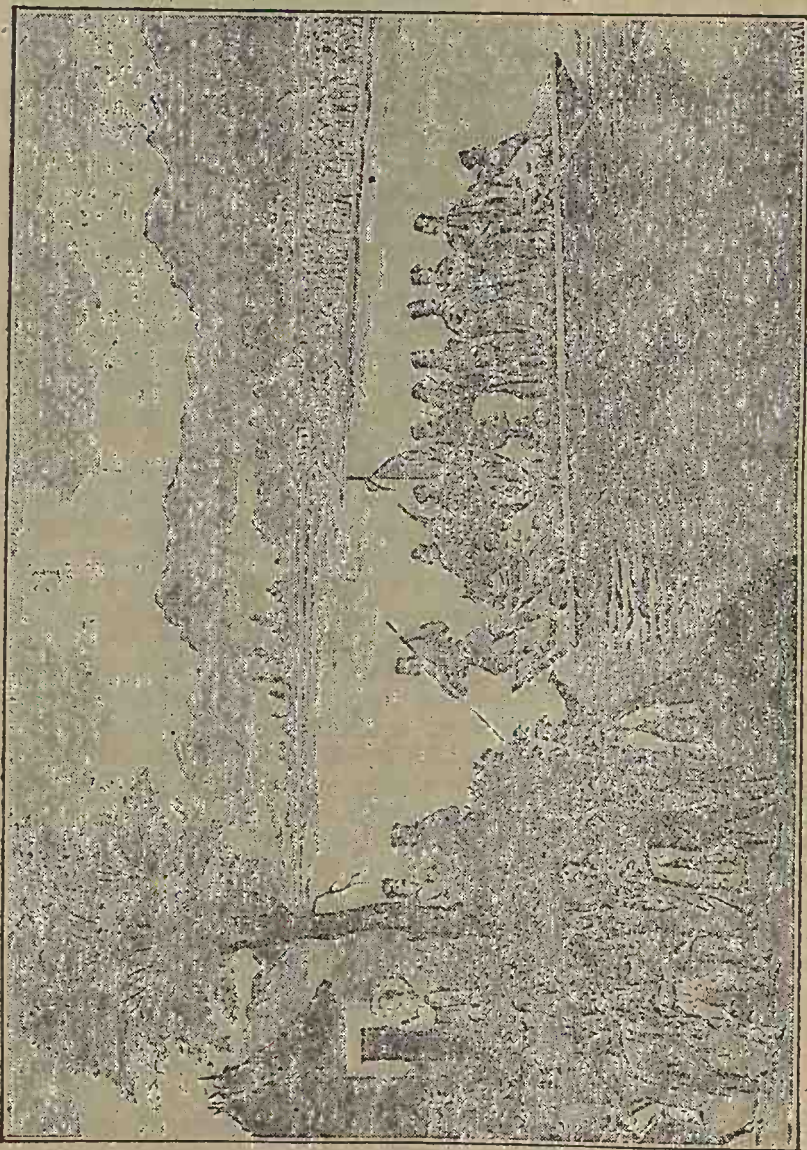

Fig. 14. — Treccera Oltului de către Tudor; în luntre, Macedonschi, Tudor, Gioranu, și Iagi Prodan, din colecțiunea d. C. Olzeczyki.

Ilarion al Argeșului, apoi: Grigore Băleanu, Costache Samurcaș, Gheorghe Slătineanu, Gheorghe Filipescu, Teodor Văcărescu, Alexandru Ghica, Nicolae Văcărescu, Constantin Goleșcu, Iancu Văcărescu, Costache Rasti, Dimitrie Hrisosceleu, Manoil Băleanu,

Iancu Fălcoianu, Nicolae Mavru, Nicolae Cornescu, Nicolae Ghica, Nicolică Filipescu, Mihai Ghica, Gheorghe Florescu, Costache Cornescu, Alexandru Vilara, Costache Cantacuzin, Manoil Florescu, Alexandru Ghica, Dimitrie Ghica, Ioan Cocorăscu, Alexandru Filipescu, Costache Ghica, I. Goleșcu, I. Ghica, Ioan Filipescu, Ioan Ralet, Nicolae Bălăceanu și Grigore Obedeianu.

Tudor apropiindu-se de București își va li reamintit cum fusese chemat aci de amicul și protectorul său Samurcaș, și cum pornise în 22 Ianuarie 1821 în Oltenia, ca să strângă pandurimea. Atunci, numai cu 40 de inși la început, apoi 600, apoi 2000 la Tismana și la Motru, apoi 5000 în Craiova, și acuma iată-l în fruntea a 8000 de panduri, cu 500 de călăreți și cu 7 tunuri, ca un adevărat Domnitor. Asupra datei intrării lui Tudor Vladimirescu în București istoricii n'au fost toți de acord. Ultimele însă scrisori ale lui Tudor și ultimele calcule ale drumului său din Oltenia până aci, au fixat data, după cum foarte bine stabilește D-l Emil Virțosu.¹⁾ Astfel Tudor Vladimirescu la 16 Martie 1821 este la Bolintin, ocupând și Ciorogârla; la 17 Martie Tudor este între Ciorogârla și Cotroceni, când el are întrevvedere la Cotroceni cu Episcopul Ilarion și cu Alexandru Filipescu-Vulpe, prietenii săi; la 18 Martie era tot la Cotroceni, pe când boerii cereau intervenția Rusiei și Rusia a răspuns că nu aprobă mișcarea lui Tudor. La 20 Martie Tudor răspunde vistierului Alexandru Filipescu-Vulpe că nu se impresionează deloc de răspunsul Rusiei, și tot în această scrisoare din 20 Martie, Tudor înștiințează pe boeri că va intra în București în ziua de 21 Martie 1821, trimetând chiar în disdedimeinea lui 21 un curier cu o altă scrisoare la Filipescu-Vulpe, prin care-i arată că să pue tavalul să strige, ca toate prăvăliile și hanurile să fie închise până la 8 ceasuri din zi. Pe de altă parte cerea să i se pună la dispoziție Mitropolia, Sft. Spiridon, Mănăstirea Radu Vodă, Hanul Manuc de lângă Curtea Veche, Cișmeaua Filaret, casele Zoitei Brâncoveanu din Bibescu Vodă, casele serdarului Marcu din Podul Beilicului, casele Linei Crețuleasca și casele Fălcoienței de sub Mitropolie, unde se vor așeza cvartiruri pentru panduri, căci pela ceasurile 2 din zi el va intra în București. Prefect de poliție (aga) al orașului era Bimbașa Sava. Astfel, dela 16 Martie, de când Tudor a intrat în Bolintin, până la 21 Martie, când a intrat în București, au urmat negocieri între dânsul și boerii caimacami.

Intrarea lui Tudor Vladimirescu în București a fost plină de fast și foarte impozantă. A avut pentru dânsul și o zi frumoasă de primăvară, cu soare. Analiztii străini ca Laurançon și Raybaud în memoriile lor descriu astfel intrarea lui Tudor în capitală: Tudor era călare pe un cal falnic, cu pistoale la brâu și la coburii calului, și ținea în mână o pâine, ca semn de îmbelșugare. El la început s'a îndreptat spre Podul Beilicului, ca să meargă la Mănăstirea lui Radu Vodă, dar podul peste Dâmbo-

1) În lucrarea sa asupra corespondenței lui Tudor Vladimirescu.

vița era stricat de Sava trădătorul și oportunistul, care oscila când spre Tudor, când spre Ipsilanti. Atunci Tudor se îndreptă spre Curtea veche. La dreapta lui era un preot, care ținea crucea, poate însuși Ilarion al Argeșului, iar în stânga sa, Macedonschi. După Tudor venea un căpitan de panduri, care purta steagul cel albastru. Veneau apoi pandurii înalți și impunători, urmați de un corp de albanezi călări, comandați de Farmachi. Această defilare impozantă a avut loc între orele 12 și 2 amiazi. În vreme ce Tudor se îndreptă spre palatul dela Curtea veche, al Brâncoveanului, arnăuții lui Sava, la vederea pandurilor, descărcară la toate răspântiile orașului, puștile, în semn că Tudor a intrat în București. Pela ceasurile 3, căpitanii săi, alături cu preoții străbătură orașul și pela răspântii citiră proclamațiunea lui Tudor, asigurând liniștea și libertatea. Seara Tudor vizită pe spătarul Băleanu și pe negustorul lipscan, Gugiu. Pe la 8 ceasuri seara Tudor primi pe boeri și pe Mitropolit, cari veniră să i se închine. Tudor recomandă boerilor să-i dea tot concursul pentru binele poporului, asigurându-i de liniște în oraș. Pentru acest scop puse și sentinele pe la bariere. Se sfătui cu episcopul Ilarion și cu boerii partizani lui, în sensul că recunoaște guvernul provizoriu, însă el să fie capul puterii executive. El își alese cvartirul său general în casele Brâncoveanului din Piața Bibescu-Vodă, iar căpitanii săi la cvartirurile arătate mai sus.

Iată deci Bucureștii între două focuri revoluționare: Tudor Vladimirescu în palatul dela Curtea Veche, iar Ipsilanti cu eteriștii, lui la Colentina, în palatul Ghiculeștilor.

Sosise ceasul ca partidul național să renască, să se regăsească, spre a se reînnoia firul rupt în mod brutal de epoca domniilor fanariote, or să piară pentru totdeauna. Scânteia patriotismului însă nu se stinsese se vede, deși focul părea că rămăsese sub spuzeală 100 și mai bine de ani. În jurul lui Tudor Vladimirescu ca prin farmec se strâng iarăși din descendenții vechilor naționaliști dela 1611—1716, și partidul național se reînființează. Olteanul nostru a avut marele merit de a li redeșteptat în sufletul celor mai multe dintre aceste familii aceea ce părea amorțit.

În 23 Martie, 59 de boeri, cu Mitropolit și cler în frunte, dau o carte de adeverire lui Tudor, prin care afirmă că mișcarea sa „nu este dăunătoare țării, ci din contra, este folositoare, el voind binele patriei și apărarea drepturilor și libertăților publice“, și că dânsii îl vor urma în toate împrejurările. Această carte de adeverire este semnată de: Grigore Brâncoveanu, Istrate Crețulescu, Grigore Băleanu, Nicolae și Costache Goleșcu, Fotache Știrbei, Scarlat Grădișteanu, Alexandru Filipescu-Vulbe, dela care a și rămas o intensă corespondență între el și Tudor, Barbu Văcărescu, Mihalache Cornescu, Scarlat Fălcoianu, Stefan Bălăceanu, Bănică Bălăceanu, Costache Greceanu, M Greceanu, Gh. Tufeanu, I. Jianu, Iordache Știrbei, Grigore Ghica, Grigore și Mihăiță Filipescu, Iacovache Rizu (grec de origină), Gheorghe

Lehliu, Filip Lench, Alexandru Vilara (grec de origină), Nicolae Văcăreșcu, Dionisie Fotino (cronicaru), Alexandru Nenciulescu, Scarlat Cămpineanu, Costache Ralet, Drugănescu, Stefan Bojoreanu, Preda Săulescu. Alături de aceștia mai erau semnați și reprezentanți din popor ca : Panțică Velcea, Ioan Lăceanu, Nănoianu, Ioan Clinceanu, Nicolae Serdaru, înrăpire deci a claselor sociale, început de partid politic democratic, cu vechile tendințe ale partidului național dela 1611—1716.

Dintre familiile olteneste care au fost de partea lui Tudor și pentru care el dăduse recomandațiuni ca să nu fie supărate intru nimic și dela nimeni să nu aibă vre-un neajuns, au fost : Moangă, Bibescu, Vulturescu, Poroineanu, Bălcescu, Romanescu, Bălțeanu, Coceaș, Cocoș, Gârbea, Glogoveanu, Oteteleșanu, Gîgărtu, Ghelmegeanu, Gărdăreanu și Poenaru.

La 25 Martie, Ipsilanti se găsea în București. Atunci căpitani Sava și Iordache trecură de partea lui, iar grecii din București îi făcură demonstrațiuni de dragoste, în cap cu C. Aristia, care mai târziu trebuia să devie dascălul din renașterea noastră națională. Trupele lui Tudor, în afară de pandurime, mai coprindeau și străini, sârbi, bulgari și arnăuți, cari aveau mai mult scop de a prăda. De aceea Tudor elaboră un fel de condică de legi penale, cu 14 articole, prin care pedepsea cu moarte pe trădători, jăfuitori și uneltitori în contra ordinii și siguranței statului.

Analizii străini ca Laurançon și Raab spun că atunci au fost o sumă de prădări, ca în orișicare ocupațiune. Multe case avute au fost jefuite, fie de eteriștii lui Ipsilanti, fie de pandurime. Astfel, lucruri prețioase : șaluri scumpe, turcești, argintării și scule se vindeau pe prețuri de nimic. Tudor însă nu tolera aceste jafuri, iar pe vinovați îi condamna la moarte prin spânzurătoare. A fost atât de sever Tudor, încât a ucis chiar și pe unul din căpitani săi credincioși, Urdăreanu, din care cauză a început murmure printre pandurime. Iată o problemă pe care el și-o pusese : dacă trebuia să tolereze nelegiuirile ca să-și păstreze popularitatea, sau să lovească în partizani, cu prețul chiar al pierderii popularității sale. Tudor alege calea aceasta din urmă, cum îi poruncia dreptatea și cinstea firei sale, deși prin aceasta el își săpă groapa.

Cum am văzut, teatrul de operații al eteriștilor, cu Ipsilanti în frunte, ar fi trebuit să se petreacă peste Dunăre; el a rămas însă aici. Ipsilanti nu-și ține angajamentele față de Tudor, ci din contra, eteriștii continuă a prăda țara, în vreme ce Mitropolitul dela Filipopol asigură pe Ipsilanti că-i va da 15.000 de bulgari. Văzând purtarea eteriștilor, Tudor face cunoscut la Pașii dela Silistra, Brăila, Giurgiu și Vidin, cât și la Constantinopol, că poporul român nu s'a răscolat contra Turciei, ci contra spoliațiunii grecești, expunând toate jafurile și mizeria ce domnea în țară. Trei comisari turci vin în București, ca să se asigure de veracitatea arătării lui Tudor; ei se conving de adevăr și

se întorc la Silistra, fixând pe Tudor comandant al trupelor românești, care să curețe țara de zaverzii și eteriști. Atunci Ipsilanti hotărăște retragerea sa și pleacă spre Târgoviște și Pitești, Sava rămânând în București spre a supraveghea mișcările lui Tudor. În acest timp Chehaia-Bei sosise la Afumați, pe când Iusuf-Pașa înaintă spre Galați. Ispravnicul de Teleorman, Marin Butculescu, chiar înștiințează pe marele vistiier Alexandru Filipescu, la 10 Aprilie 1821, despre intrarea turcilor prin Ruși-de-Vede. Mihaloglu aduce la cunoștința lui Tudor trecerea turcilor prin țară. Atunci au loc mai multe lupte între turci și greci, înainte de plecarea lui Ipsilanti, lupte în care se distinseseră ofițeri greci ca Anastasie Caracola, Hristea Vrana, Panaiot Zuria și Nicolae Sclavuna; comandantul turcilor era Cara Ahmet-Efendi, Bimbașa Sava, văzând că se încinge lupta cu turcii, părăsește și el Bucureștii, ducându-se la Târgoviște la Ipsilanti.

În timpul acesta între Tudor și Poartă se întinsese o întreagă corespondență, prin care el arăta mereu că răscoala sa n'a fost ostilă nici un moment Turciei, ci din contra, cerea dela Turcia sprijin pentru redobândirea drepturilor naționale. Aceste plângeri și acușări fiind aflate de Ipsilanti, au adus pieirea lui Tudor.

Văzând intrarea turcilor în țară și nevoind să facă teatrul de operații și de lupte în patria sa, Tudor hotărăște să plece și el din Capitală pela Bolintin, spre Pitești. El mai rămăsese cu 2.000 de panduri, cu 500 de călăreți și cu cele 7 tunuri în București. Această retragere a fost o mare greșală, căci el față de turci nu avea aceiaș situație ca Ipsilanti, pentru a părăsi capitala; din contra, el era în legături bune cu turcii și ei nu-i purtau nici o ură, așa că la toate luptele ce s'au dat între eteriști și turci, el putea să rămăe simplu spectator.

Astfel, între 16 și 19 Mai, Tudor pleacă din București. El a guvernat deci, din cele 5 luni de când a început revoluția sa, două luni numai, în București, cu putere suverană.

PLECAREA LUI TUDOR DIN BUCUREȘTI

Prodan și cu Macedonschi se uniră să predea pe Tudor lui Olimpiotul, pentru că aflară despre corespondența acestuia cu turcii, unde se vorbea contra eteriei și contra grecilor. Pe de altă parte începuse și murmurele pandurilor contra lui Tudor, de când ucisese pe căpitanul Urdăreanu, ba voise chiar să pedepsească la fel și pe căpitanul Enescu, pe care îl iertă însă la rugăciunile lui Cacaletșeanu și Cioranu. Cu toate că Tudor îngropase pe Urdăreanu cu toate onorurile militare, însă dragostea pandurilor pentru dânsul scăzuse simțitor, fie din cauza pedepselor severe ce el aplicase în București, când ei prădau și jefuiau, fie din cauza acestor pedepse capitale.

Tudor ajunge la Golești și aci găsește pe Iordache Olimpiotul și pe Farmachi cu arnăuțime. Aceștia se prefac că-l primesc cu amicizie și onoruri cuvenite, închinându-și steagurile și ospă-

tându-se împreună. Dela Golești Tudor fu convins a porni spre Târgoviște, după vorba lui Olimpie, că 'l așteaptă Ipsilanti spre a fixa planul de campanie.

TRĂDAREA ȘI OMORUL

La Golești ajunse Tudor, plecat din București, cu cei 2.000 de panduri și cu cele 7 tunuri. Luând-o spre Pitești se așază în casa istorică a Goleștilor, unde de multe ori s'au refugiat patrioții țării în luptă cu fanarioții. — Tot astfel și la 1716, când revoluționarii olteni au detronat pe primul principe fanariot, tot la vieroșul Golescului s'a dat o luptă în care a căzut voinicește și clucerul Grigorie Tigveanu, străbunul Brătienilor dinspre mumă. Casa Goleștilor era ca o cetate, în care nu putea ușor pătrunde vrăjmașul decât după un asediu în regulă; subteran, era o galerie secretă care lega malul Argeșului cu ograda Goleștilor pe o distanță de vre-o 800 de metri. Din cauza cutremurului cel mare însă dela 1831, când s'a dărâmat etajul de sus al caselor și cula dela poartă, galeria s'a astupat. Ea era adâncă la 7 metri sub pământ. Când Tudor ajunse acolo, el fuse înconjurat de Lipcanii lui Ipsilanti.

Ipsilanti ședea la Târgoviște și topea învelișul mitropoliei, pentru a face gloanțe. El acolo avea comandant al oștirea sale pe Caravia. Olimpie pornește cu 30 de călăreți spre Golești, ca să se întâlnească cu Tudor. Aci are loc convorbirea între Tudor și el, când Olimpie îi aduce aminte lui Tudor și-l mustră că dece a ținut corespondență secretă cu turcii, acuzând pe greci. Tudor nu tăgăduiește faptul, adăogând că și secretarul consulatului austriac, Udrișchi, l'a sprijinit la toate acestea. Ii mai spune grecul că Ipsilanti e foarte supărat pe el, și că ar trebui să meargă la Târgoviște ca să se explice personal cu acesta.

Înainte de a pleca, Tudor strânge pe toți căpitanii săi la sfat. Toți fură de acord că Tudor să se ducă. În afară că dragostea pentru șef din partea pandurilor se cam răcise, era încă proaspătă în inima lor, uciderea lui Urdăreanu. Deși Tudor căută să repare prin onorurile ce le aduse acestuia la înmormântare, însă pandurii tot murmurau, și astfel, din cauza indiferenței lor, ei lăsară pe Tudor să plece.

Când Tudor văzu că suita lui Olimpie ridică și tunurile din tabăra sa, atunci înțelese că steaua lui a început să apună. Înainte de a se despărți, se îndreptă către tovarășii săi și le zise: «Sufletul meu presimte rău care, de se va întâmpla, sângele meu să cadă asupra copiilor voștri». De altfel Tudor chiar din primul ceas, când el se puse în fruntea revoluției, înțelesese că zilele lui sunt numărate. Vorbind cu prietenii săi Gărdăreanu, Burileanu, Cioranu și Cacașteanu, de multe ori le spunea: „Din ceasul în care eu m'am ridicat în fruntea pandurilor, ca să măntuesc patria și neamul meu, știu că m'am îmbrăcat cu haina morții“. În momentul despărțirii de prietenii săi, el se îndreptă către co-

mandantul tunarilor săi, Cacaleteanu, și-i zise: „Păstrează tu această sabie și acest inel ce-l am dela părinții mei; mi le vei inapoia, vrând Dumnezeu să mai trăesc; iar de nu ne vom mai întâlni, păstrează-le ca semn de prieteșug“. Sabia a avut-o strănepotul lui Cacaleteanu, d-l avocat Const. G. Calețeanu din Craiova, din a cărui casă a fost furată, cu alte obiecte, de trupele germane, în 1916. Inelul lui Tudor, reprezentând pe o piatră de matostat verde sacerdotile și ostașul, îl are încă și astăzi tot d-l avocat Calețeanu.

Și astfel Tudor Vladimirescu, urcat într'o căruță de poștă, cu aghiotantul lui Ipsilanti, urmat de alți trei cu câte doi arnăuți și cu o escortă de mavrofori, călări, se îndreptă spre Leordeni. Când ajunse în dreptul văilor de-acolo, îi iese înainte Orfano cu 300 de arnăuți, cari steteau ascunși prin tufișe, îi taie drumul, se năpustesc asupra lui, îi pun mâinile și picioarele în fiare, plecând înspre Câmpulung, spre a se îndrepta apoi către Târgoviște. Înainte de plecarea lui Tudor din Pitești, pandurii îi ziseră: pe noi cui ne lași boerul?, când el le răspunse: corbilor și câinilor, care are să vă mănânce! Mai întâi convoiul ajunse la Grădiștea, un sfert de oră de Câmpulung, unde-l aștepta pe Tudor 30 de flăcăi ai orașului din bresle, măcelari, brutari. La Câmpulung ajunse seara și trase la casa bogasierului Constantin Chilioșu, aproape de casa boerului Urianu, unde găzduia Nicolae Ipsilanti. A doua zi dimineața, pe sub mușcele, porniră cu toți spre Târgoviște, conăcind la prânz la cârciuma de piatră, și de-abia la miezul nopții au ajuns la Târgoviște.

Până a doua zi dimineața Tudor fu păzit la un avantpost al eteriei grecești: când se crăpă bine de ziuă el fu la marginea orașului.

În acest timp Cioranu, care era prieten cu Tudor, se duse după dânsul ca să-l ajungă, și într'adevăr mai avu noroc să-l prindă la Pitești, gășind pe Tudor în odae și aducând muștrări lui Ghencea și Iordache pentru trădarea lui. Ghencea îl păzea pe Tudor cu pușca. Cioranu, ascultând la ușe, auzea cum Tudor le spunea acestor doi: „La ce servește să mă omorâți? căci turcii sunt în țară și voi singuri n'o să puteți niciodată lupta cu ei. Eu unul nu mă tem de moarte, căci am știut că înainte de a fi ridicat steagul pentru dobândirea drepturilor țarei mele, m'am îmbrăcat cu „cămașa morței“.

Ispravnic de Argeș era pe atunci Costache Ștefănescu, cel care primise pe Tudor în Pitești cu toate onorurile.

Înainte ca Tudor să fie prezentat lui Ipsilanti, la bariera Târgoviștei fu suit pe un cal țărănesc, cu scări de lemn, având picioarele legate pe sub burta calului. Astfel străbătu eroul nostru național vechea capitală a Basarabilor. Ipsilanti îl aștepta în foșor, în aceeași zi frumoasă de Mai, spre a-l aostrofa cu aceste cuvinte: „Ciocoioile, cum nu ți-a fost milă să dai la moarte de turc pe atâți creștini?“, după care ordonă ca să-l închidă în Mitropolie, sub paza lui Caravia. Apoi strânse consiliul, și în baza

articolelor 3, 7 și 8 din regulamentul militar al eteriștilor, Tudor fu osândit la moarte.

Pistoalele și hainele lui fură luate și duse la Ipsilanti.

În privința chipului în care a fost asasinat olteanul nostru, părerile istoricilor sunt iarăși împărțite. Unii zic că el a fost ucis pe loc; alții că a fost întâi torturat ca să spună unde-i sunt toate documentele și averile.

Chiar și asupra felului cum a fost ucis, iarăși sunt două păreri. Unii susțin că Tudor a fost mai întâi poftit de Ipsilanti la un ospăț la Mitropolie, de unde l'au dus la moarte; alții că el a fost scos direct din arest și măcelărit. Prima părere, care se vede raportată de Aricescu, după Raab, susține că în noaptea de 26 spre 27 Mai, Orfano Chelalonitul (sub observația căruia fusese încredințat Tudor), C. Cavaleropolu Peloponesianul și Garnovschi, polonez de origină, adjutantul lui Ipsilanti, se prezentară la arestul lui Tudor, cerând dela Caravia, care-l păzea, în numele lui Ipsilanti, pe arestat, și scoțându-l afară din Mitropolie după miezul nopții, plecară cu toții dincolo de șanțurile cetăței. Tudor îi întrebă unde îl duc, iar Caravia răspunde în ironie: „La ai tăi!“ „Dar drumul acesta nu duce acolo“ adaogă Tudor. Ducându-l înainte, ajunseră astfel la lazul morii, aproape de grădina lui Geartoglu, unde erau în așteptare alți doi eteriști: Varnava și Parga. Unul din aceștia îi zise lui Tudor pe grecește: „Sperjurule, fă-ți ultima rugăciune către Dumnezeu, pentru iertarea păcatelor!“ Se zice că românul ar fi cerut un pistol, ca să-și ia singur zilele. Dar călăii începură a-l lovi cu iataganele, până ce-l uciseră. După ce Tudor își dete sufletul, asasinii îl desbrăcară de hainele oltenesti. Chepchenul lui Tudor fiind strâmt la închietura gleznei mâinilor, așa cum e portul oltenesc, în graba lor de a-l smulge, găzii îi tăiară pumnii, ca să-l tragă mai ușor. Apoi corpul îl asvârliră în puțul din grădina lui Geartoglu, acoperindu-l cu pământ.

A doua versiune (după istoricii, Ilie Fotino, Raybaud, Cioranu, Lauranton, Filimon, Dârzeanu și Tricupis zice că Ipsilanti dădu un mare ospăț la Mitropolie, unde fuse invitat și Tudor, și că după ceasul 12, când cântă cocoșul și oaspeții se risipiră, Vasile Caravia, Gherasim Orfano și Constantin Cavaleropolu, cu Garnovschi polonezul, luară pe Tudor la preumblare pe lună și ajunseră, stând de vorbă, în dosul Mitropoliei, aproape de grădina lui Ciocârlan, unde mai dinainte Nicolae Parga și cu Varnava săpaseră o groapă, iar când ei ajunseră cu Tudor, Parga ieși înaintea lui Tudor cu un satâr în mână, zicându-i: „Să-ți faci ultima rugăciune trădătorule!“, la care Tudor răspunde: „Omoară-mă să scap“ și acoperindu-și obrazul cu mâinile, pe loc fu omorit, tăindu-i-se capul, iar corpul îi fu aruncat în groapa pe care o umplură cu pământ și pietre.

După ce nelegiuirea fusese săvârșită, omorătorii s'au dus la Ipsilanti și i-au spus: în fine s'a isprăvit. Da, s'a isprăvit. Tudor a fost ucis. Dar ce folos, căci cauza sa atât de mare și atât

de frumoasă deabea acuma începea, cauzele mari și drepte niodată nu se sfârșesc, sângele curs, mai mult le hrănește și alimentează dreptatea. Și de aceea vom vedea că programul politic al lui Tudor, deabea acuma începea și traseul pe care el s'a încercat să-l croiască în istoria regenerării noastre naționale, a fost atât de puternic împlântat, încât cu drept cuvânt îl putem pune pe dânsul, în vârful istoriei noastre contemporane, de regenerare națională.

LUPTELE CU ETERIȘTII DUPĂ MOARTEA LUI TUDOR

De unde pandurii priviseră cu oarecare indiferență,uciderea lui Tudor, pentrucă acest om politic drept a preferat să-și piarză din popularitate, decât să se poată zice că el a fost complice cu jefuitorii, acuma, după asasinatul lui mișelesc, vor fi simțit și ei remușcări de conștiință. De acum înainte, în loc să fie pasivi la acțiunea eteristă a lui Ipsilanti, ei își iau poziție împotriva grecilor. În acest timp Iusuî-Pașa dela Brăila trece la Galați, gonind pe arnăuți, și ridicându-se spre Iași cu 4500 de turci. bate pe cneazul Gheorghe Cantacuzin lângă Sculeni. Penedeca și Atanasie Maurotalisitul se luptă cu turcii până la ultimul om. Iusuî-Pașa, ocupă Iașul, iar Chehaia-Beg, Bucureștii, de unde se îndreaptă spre Târgoviște, în care loc se ciocnește cu trupa lui Colocotroni, susținut de Orfano. Tahir-Aga, comandant al caveriei turcești, îi bate cumplit, fugărind-i în dezordine spre Văcăreștii din Dâmbovița. Grecii eteriști bătuți și ei, fug spre Slatina, dar aci se ciocnesc cu trupele lui Hagi Ahmet-Aga, venit dela Vidin. În toată Oltenia au loc lupte acuma. La Drăgășani. la Slatina, unde interveniră și pandurii rămași fără șeful lor, dar cari se luptară adevărat ca niște lei, ca să răzbune sângele marelui erou. Aceștia erau comandați de Solomon, Samurcaș și Cluceru Ioniță Poroiăneanu, care căzu vitejește la lupta de lângă satul Cleanovul. La Secu și la Mănăstirea Mamul batalionul sacru al lui Ipsilanti e redus la dezastru; căpitanii săi, Dumitru Suțu, Dracul, fratele poetului Alexantru Cheabap, și cu Rizu, fug în pădurile Vâlcei. Ipsilanti mai avea pe Caravia, pe fratele său Niculae, și pe Olimpie cu 5000 pedestrași, 2.500 cavaleriști și 5 tunuri, precum și legiunea sacră a Ieroholișilor, care piere până la cel din urmă soldat, la atacul turcilor. În aceste lupte cad Andronic, Luca, și Suțu fratele lui Cheabap, deasemeni și Mihai Suțu frate cu Costache (Suțicu) și al doamnei Mavru. În cele din urmă se predă turcilor și Ipsilanti, care e luat de Tahir-Aga și dus la Mohaci, în Austria (pe atunci), apoi la Therezienstadt lângă Viena, ca în cele din urmă să moară amărât, cu povara păcatului uciderei lui Tudor Vladimirescu, privindu-și brațul drept care fusese tăiat în campania dela Dresda, de altădată. Olimpie și Farmachi mai dădură lupte cu turcii, cu vre-o 800 de arnăuți la Secu, dar în cele din urmă au fost și dâșșii exterminați.

Atunci au fost atâtea cruzimi și atâtea ură între pandurime,

și eteriști, încât olteanul găsisse o formulă, ca să taie la repezeală pe eteriști, îi punea să zică: „retevei de tei pe miriște de mei”. Dacă era grec, zicea: „rethevea da thea, pa miriști da mea”;

Fig. 15. — Bătălia dela Drăgășani după omorul lui Tudor, Batalionul Sacru al lui Șuțu cu Turcii unde au luat parte și din Pandurii lui Tudor, din colecțiunea d. G. Olszewki.

când olteanul recunoscând pe eterist pe loc porunca: „cheș”, și capul greului, sbura, sau mai zicea: „șiritei de tei pe miriște de mei” și dacă era eterist răspundea: „șiritela tela pa miriște de mela”, și iar era eteristul cu capul tăiat, sau mai zicea: „ca-

pra neagră în piatră calcă, piatra crapă în patru. Crape capul caprei negre, precum piatra crapă în patru" dacă era eterist răspundea: „ma țe, piatra capra, e, teriței da tei, drept răspuns „cheș" auzea, și capul sbura.

Astfel se siârși această mare pagină din istoria neamului nostru, care înscrie în cartea sa această revoluție, care după 100 și mai bine de ani de inactivitate a partidului național, își reîncepu iarăși ființa, după cele șapte revoluții din epoca domniilor grecizate după moartea lui Mihai Viteazul (1611—1616).

Campionii eteriști fuseseră striviți în lupte de sabia otomană. Cu toate acestea și cauza lor dreaptă, pentru independența și libertatea statului elenic, a trebuit să triumfe, căci dacă nu acum, în amurgul anului 1821, dar mai târziu, în urma tratatului dela Adrianopol din 1829, Grecia renaște, recâștigându-și independența, de când a început iarăși să existe ca stat suveran pe harta Europei. Programul politic al lui Ipsilani a fost deci îndeplinit, ca și cel al rivalului său, Tudor Vladimirescu, fiecare în parte, om mare, pentru țara sa.

EFECTELE REVOLUȚIUNEI LUI TUDOR VLADIMIRESCU, ȘI INFLUENȚA LOR ÎN ISTORIA NOASTRĂ CONTIMPORANĂ.

După omorul lui Tudor Vladimirescu, partizanii săi au dus mai departe programul său politic, și ca manifestare imediată au vrut un efect neîntârziat, formând două comisii: una pentru Muntenia și alta pentru Moldova, care să plece la Constantinopol și să mijlocească dela Turci realizarea măcar a o parte din dezideratele acestui program. Astfel pentru Moldova comisiunea a fost compusă din: Ioniță Sturza, Gheorghe Cuza, Iordache Rășcanu, Ioan Tăutu, Costache Cerchez și Greceanu; pentru Muntenia Grigore Ghica, Bărbuceanu Văcărescu, Nicolae Golescu, Scarlat Mihălescu, Mihăiță Filipescu și Iancu Cocorăscu. Aceștia, ajunși în Constantinopol, au fost primiți de Marele Vizir și de Sultan, și au expus următoarele deziderate: Despăgubiri din cauza revoluției elene pe pământul patriei; Grecii și Arnăuții să nu aibă voie să fie proprietari în Muntenia; să se ia moșiile dela așa zisele mănăstiri închinat, dându-se în schimb drept despăgubire un embatic (vedem deci aceiași idee de secularizare a averilor mănăstirești ca și la Kogălniceanu la 1864); să se facă condică de legi în limba țarei; în fine să avem iarăși domnii pământene.

Parte din acest program politic a și fost realizat, și încă în partea sa capitală, pentru că turcii au admis domniile pământene, alese ca și în vechime, de națiune. Era fanariotă se înmormântase pentru totdeauna, și așa, pentru Moldova a fost ales domn Ioniță Sandu Sturza, iar pentru Muntenia, Grigore Ghica. De acum deci a început iarăși șirul domniilor autohtone, ca pe vremea Basarabilor și Mușatinilor.

Revoluția lui Tudor din Muntenia avusese răsunet și în Moldova, căci programul său politic fusese îmbrățișat de ambele principate.

Grigore Vodă Ghica mai aduce la îndeplinire și alte dezerdate din programul lui Tudor. Astfel reglementează dările către stat și organizează pentru prima oară un început de armată permanentă, făcând din pandurii lui Tudor, care pe vremea sa erau niște mercenari, când ostași înrolați, când lăsați la vatră; un corp regulat de oștire, ca și doroanții de mai târziu. După un veac și mai bine deci de lipsă de armată permanentă, iată că se reîncepe epoca militară, care își va continua drumul ei strălucit, până în vremurile de astăzi. Ultima licărire a armatei noastre permanente apusese, cu întronarea primului Domn fanariot, fiindcă Nicolae Mavrocordat la 1716 — 1717 redusese numărul ostașilor noștri numai la 1620, formând din ei, garda palatului, și aceea formată din greci și arnăuți.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu a avut un întreit caracter: ea a fost națională, socială și politică. A fost *națională*, pentru că a izbutit să aducă la domnia țării iarăși domni pământeni, înlăturând pentru totdeauna domnii fanarioți și suprimând deci din istoria noastră domniile fanariote dela anul 1821 încoace. A fost *socială*, pentru că el a izbutit să supime birurile vexatorii ca: vâcărit, vădrărit, vinărit și altele multe, cum și pentru că a înfrățit clasele sociale, căci am văzut că în jurul său au fost și reprezentanți ai boerimii, amestecați cu reprezentanți din popor. A fost deci o înfrățire a claselor sociale, iar nu o luptă de clasă. A fost *politică*, pentru că a croit regenerarea noastră națională, deschizând poarta cea mare a democrației și lăsând astfel să pătrundă și la orașe energiile și virtuțile dela țară, reîmprospătându-se mereu societatea noastră din acest nesecabil rezervoriu, care este pătura țărănească.

Tudor a fost *Domnul țăran*, care a croit noul traseu al României moderne; el a reînviat vechiul partid național din epoca dela 1611—1716, căci în definitiv ceea ce a făcut el în 1821, făcuseră și boerii pământeni din partidul național al țării cu un secol și mai bine, înaintea lui, când cereau domni pământeni ca în programul lor în 1717, la Viena, prin Nicolae Goleșcu, Ioan Abraam și Ilie Știrbei. Toate revoluțiile din Țara Românească, 1616—1716 și 1821, care a adus și pe 1848, au avut un scop comun: obținerea de domni pământene, înfrățirea claselor sociale și principii democratice.—În țară la noi, încă de pe vremea lui Mihai Viteazul, când influența bizantină începuse a se accentua prin emisarii ei fanarioți, se formară două curente: unul *altruist* și altul *egoist*. Cel *altruist* a dat naștere la principiile naționale, cu tendințe patriotice și democratice. În acest partid au figurat întotdeauna nume românești pure, ca: Goleștii; Bălăcenii, o ramură din Cantacuzini, a lui Șerban Voevod, Câmpinenii, etc., iar celălalt curent care era mai iubitor de privilegiile boerilor și care era mai rezervat la orice tendință de ino-

vațiune și care a produs partidul bizantin din preajma tronului, bifurcându-se când în partid turcofil, grecofil, sau rusofil, apelând întotdeauna la sprijinul armatelor străine, pentru ocupațiune în principate, pe când celălalt partid național, având încredere în forțele și energiile neamului, și în steaua aceasta protectoare a românului, în partidul bizantin au figurat întotdeauna din familiile de la Bizanț venite în țară, cu mici excepțiuni și din familiile autohtone, căci nu toți erau în partidul național. Este curios cum aceleași nume au figurat secole întregi și la diferite etape ale istoriei noastre, în partidul național sau în celălalt, astfel întâlnim în partidul național: Golești, Câmpineni, Roseti, Cantacuzini, vița Șerban Voevod, și alți mulți pe care i-am înșirat mai sus în lista partidului național dela 1611 la 716 și 821, și iarăși de la 821, 1848, 1859 și 1866, tot aceleași nume înmulțite încă cu Ghiculești, Brătieni, etc., căci din curentul partidului național și din principiile sale s'a născut după 48, partidul liberal, adăogindu-se acest nume eșit din doctrina modernă din apus a secolului al XIX-lea la cel de național. — Pe când din curentul celălalt, mai rezervat, la orice spirit de progres și de democrație, a descins partidul conservator.

Tudor Vladimirescu, prin acțiunea sa dela 1821, a dovedit că înaltele calități ale românului—virtute, energie, curagiu, patriotism nedrămuț—au putut să existe și în sufletul clasei de sus a țării ca și în cea de mijloc, sau în cea de jos căci în definitiv, *boeria* sau *aristocrația* nu este decât o naștere și o renaștere la înfinit, căci lucru omenesc este și deci la orice clasă socială, ca unul să fie mai inteligent, mai îndrăzneț, mai patriot decât altul, deci să poseadă calități mai înalte într'insul, decât celălalt; câți soldați oare de-ai Basarabilor și Mușatinilor n'au fost din simpli țărani sau moșneni, boeriți, ei, și neamurile lor rămase neamuri de boeri mari în țările române în urmă vreunui act mare din războaie. Ceeace la 1821 a făcut Tudor, care nu era decât neam de boer-naș, de moșnean din Preajna și din Vladimir, au făcut tot așa la 1716, Brăiloi, Bengeștii, Bălăcenii, Goleștii, Obedenii, Bujoreni, Bălenii, neam de boeri mari, când au cerut la Viena, domni pământene și deziderate democratice și au detronat pe primul domn fanariot și alții mulți la un loc cu ei, atunci și mai înainte, încă dela 1611 încoace. Astfel Tudor Vladimirescu a confirmat și a întărit încăodată mai mult adevărul că, boerimea română, după cum a zis atât de frumos istoricul Bălcescu, a fost o *aristocrație-democratică*, în care oricine putea să se ridice cât de sus, pe baza meritului personal. Că a fost deci această țară o *republică-războinică*. Dreptate a avut Tudor, când a spus în proclamația sa către boeri în București că „Patria nu este numai o tagmă de oameni, unde numai ei boerrii, să poată avea foloase ci Patria este tot poporul și 'n acest moment el este expresia Patriei.—Tudor Vladimirescu a fost deci prototipul obiceiului pământului nostru, ca fiecare să se poată să se ridice. Tudor Vladimirescu a vrut să aibă și pe boeri cu

dânsul, ca să dea înfățișarea mișcării sale, că nu a fost o luptă de clasă ci o mișcare națională. El prin aceasta a dovedit că a avut un foarte mare simț politic și că a fost într'adevăr un om superior, pentru vremea sa. El a fost cu mult mai superior decât clasa conducătoare de atunci, și a fost superior chiar și tovarășilor săi, membri ai partidului național, reînființat de dânsul din boerimea cea mare; pentru că nici unul din aceștia, n'a avut curajul să se pună în fruntea unei astfel de mișcări, a trebuit ca el să-i aprinză, el s'apuce din nou firul pierdut în negura vremii de un secol și mai bine, când acest partid își pierduse doctrina, deși erau în viață mulți descendenți și purtători de nume istorice, din partidul național, care-și încheiase ultima pagină în 1716. El a fost deci cel mai îndrăzneț și cel mai curajos dintre toți, având și cunoștințe mai întinse chiar prin străinătăți, unde fusese, și 'și câștigase oarecare cultură politică și socială.—Să admitem că numai boerii din partidul național s'ar fi răsculat și ar fi provocat revoluția, ca și strămoșii lor din secolul al XVIII-lea. Ei desigur că n'ar fi reușit acum, după cum reușiseră numai momentan ascendenții lor atunci, care nu izbutiseră să introneze pe acele vremuri Domni pământeni, mereu, căci altminteri n'am mai fi avut seria domnilor grecizați și seria domnilor fanarioți. Tudor însă dacă a izbutit pentru totdeauna, este că el a avut pe lângă boerii din partidul național, care erau din familiile cele mai vechi și mai bogate ale țării, și masele, poporul și expresiunea ostășească, prin panduri, astfel că acest fapt a impresionat pe Turci, și de aceea, el deși fiind ucis, însă programul său politic a fost ratificat și la Constantinopol, recunoscându-se de Poartă drepturile domniilor autohtone, odată pentru totdeauna.—Partidul național, care a trăit mai aproape de popor,—spre deosebire de celălalt, cel înstrăinat, care trăia mai aproape nu de popor, dar de treptele tronului fanariotizat,—a fost natural ca să se apropie acum de Tudor, care era expresiunea acelor mase, și pentru că doctrina politică a acestui partid se potrivea și cu doctrina politică, fără meșteșug mult, cum o avea Tudor, a mers cu el, mână în mână.

Tudor Vladimirescu n'a fost un ambițios și un uzurpator de tronuri, căci el, dacă ar fi vrut, s'ar fi putut proclama de îndată Domn cu adevărat, deși a guvernat cu toate atribuțiile unui adevărat domnitor vreme de două luni de zile în București, fiind capul puterilor statului, căci avea cu el și pe boeri și pandurimea întreagă și încă și pe Turci, cu care era în relațiuni de corespondență prietenoasă. El însă n'a fost ambițios, ci a fost un idealist, un altruist, și cu adevărat a luptat pentru binele țării, pentru regenerarea și însănătoșirea ei morală și materială. Iată ce frumoasă scrisoare trimete Tudor în Aprilie 1821 boerilor plecați la Brașov, ostili lui, de altfel puțin la număr, spre diferență de cei 59 iscăliți în adevărul ce i-au dat-o și cari, rămași în București la treburi, au stat cu el și tot timpul au mers alături de el:

„Cred că v'ați incredințat până acum de dreptatea celor începute de mine, de gândurile mele fără patimă, pentrucă eu nu caut cevaș pentru mine, ci mă îngrijesc de binele patriei și de fii ei sărmani, cari au rămas cu desăvârșire goi, din pricina știute de Dvs. Nici unul din ei n'a mai putut răbda suferințele pe care până acum le-au îndurat. De aceea toți s'au hotărât sau să moară, sau să-și câștige dreptățile lor, însă nu dela aceia cari sunt făptuitorii împilării (fanarioții)”. Iar mai la vale zice în aceeași scrisoare: „fiindcă boerii totdeauna au fost în neînțelegeri, ceea ce a ținut până acuma, ei (domnitorii) și s'au folosit de aceasta totdeauna, și împreună cu boerii au adus țara noastră într'o stare atât de jalnică. Răul ce vine din existența neînțelegerii dintre voi, îl vedeți și voi înși-vă foarte bine. Și dacă vreți să faceți bine pentru toată lumea, atunci siliți-vă să vă uniți și să vă înțelegeți cu boerii rămași aci (în București), fiindcă lucrând împreună, veți dobândi liniște și odihnă la casele voastre, iar poporul ușurare și cârmuire părintească. Deaceea cu toată plecăciunea vă rog să vă uniți, spre a lucra împreună pentru binele obștesc”. El cerea deci guvern național, cum am spune azi.

Această frumoasă scrisoare găsită de d-l Virtosu în colecțiunea documentelor lui Alexandru Filipescu-Vulpe, rămasă astăzi la d-l Basarab Brâncoveanu, oglindește perfect starea de suflet a lui Tudor Vladimirescu. Doctrina sa politică era încrederea în forțele vii ale națiunii și în unirea celor două partide ce erau atunci în patrie, iar nu în desbinare, spre deosebire de credința partidului bizantin, care la orice act de curagiu și resvrătire din partea țării, cerea ajutor la armatele străine, invitând împărățiile vecine ca să ocupe principatele dunărene și să calmeze spiritele, pentruca să se asigure din nou păstrarea drepturilor și privilegiilor lor. Astfel că precum știm, chiar Vornicul Samurcaș, unul din Caimacamii țării, în vremea revoluției lui Tudor a avut de luptat cu boerii din acest partid, cari auzind despre răzvrătirile pandurilor de peste Olt, au opinat ca să vie armata otomană să ocupe țara, și a trebuit ca Samurcaș să li se împotrivescă, atrăgându-le atenția că aceasta nu se poate, pentrucă ar fi în contra principiului din capitulațiunile noastre cu Poarta, care oprea cu desăvârșire ca armata otomană să ocupe vreodată Țara Românească. Atunci acei boeri și-au întors privirile către oștirile Țarului Alexandru al Rusiei, cerând ocupațiune rusească, spre a potoli tendințele răzvrătirii de Tudor, ajutat de partidul național.

Tudor Vladimirescu, ca orișicare om politic, orcât de mare ar fi fost, a făcut și el greșeli, dintre care una i-a costat chiar viața. Astfel el, în corespondența sa cu Turcii, nu ar fi trebuit să acuze pe Ipsilanti. S'ar fi cerut să fie mai diplomat. Olteanul însă, între a fi șiret și leal, a vrut să fie leal, și astfel a demascat Turcilor tot planul lui Ipsilanti, cum el lucra pentru independența Greciei de sub scutul otoman, unelind cu Rușii în contra Turciei. Dacă Tudor și-ar fi văzut numai de drumul său, nu s'ar fi

născut acea inimizție între dânsul și Ipsilanti. A doua greșală a fost că, atunci când Turcii au trecut Dunărea ca să restabilească ordinea în principate și Ipsilanti a fugit din București la Târgoviște, după care a urmat acele lupte din Oltenia între eteriști și turci, Tudor ar fi putut să rămână în București, căci el era în relațiuni bune cu turcii, așa că, dacă el nu pleca la Târgoviște după Ipsilanti, nu se întâmpla desnodământul fatal. În fine a treia greșală și cea capitală a fost că, ajuns la Golești și Pitești, s'a lăsat înduplecat de Iordache Olimpiotul ca să se ducă la Ipsilanti, la Târgoviște, adică spre moarte.

Altfel ar fi fost dacă Tudor ar fi rămas în Golești câțva timp, căutând să-și strângă rândurile pandurimei și să plece cu ei din nou la luptă alături de turci și în potriiva eteriștilor.

Tudor Vladimirescu prin acțiunea sa dela 1821 a grăbit regenerarea țării noastre și a croit traseul libertăților publice, îndreptând țara paralel cu democrațiile europene. Astfel, după moartea sa, în perioada dela 1821 la 1848, tovarășii săi de luptă și cu liii lor au condus mai departe opera sa. Cu toată ocupațiunea rusească dela 1831 și cu tot Regulamentul Organic, crezul naționalist a prins temei și puteri noi, așa că, atunci când ceasul a bătut a doua oară, la 1848, membrii partidului național au luat iarăși în mână steagul lui Tudor Vladimirescu, afirmând acelaș crez al lui Tudor, altoit pe curentul revoluționar al occidentului și în principatele dunărene, — Membrii partidului național atunci, au știut să profite, și astfel a venit și '59, și '66 și '77 când iarăși vechea doctrină de încredere în forțele proprii ale națiunii, a fost pusă în aplicare de conducătorii acestui partid în frunte cu cei doi frați Brătieni, Goleștii și toți ceilalți, din această mare generațiune.

Tudor Vladimirescu a murit ca și Horia, dincolo de Carpați, ca și Mihai Viteazul, care a fost asasinat pentru un acelaș principiu: apărarea conștiinței naționale, iubirea de libertate și dorința de a afirma românismul în Dacia traiană.

Acțiunea noastră dela 1821 a fost scurtă în durată, ca orice revoluție, dar a avut incalculabile urmări. Tudor a fost un revoluționar și un produs al timpului său și al evenimentelor de sub ochii săi. A fost fatal ca el prin firea sa cavalierească, cum este olteanul, dărză și curagioasă să se pună în fruntea unei astfel de mișcări de partea asupriților în contra asupritorilor. S'a zis că vremurile mari produc oameni mari. Tudor însă dacă intra'devăr a fost un om mare și vremurile l'au produs, el însă a accelerat evenimentele și a știut să profite de ele, sacrificându-și viața peatru' binele țării sale, căci numele său va sta în istoria noastră alături de oamenii de mâna l-a și în fruntea istoriei noastre contemporane.

Revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu a avut răsunset și în peninsula balcanică. Despre Tudor Vladimirescu vorbește și Dr. L. Milețici în „Paulicianii noștri“, unde se menționează o narațiune de Pater Luigi Bonauguri, descriindu-se luptele dintre eteriști și Tudor,

arătând pe Tudor ca ocupant al Principatului Valachiei, și numindu-l Valach de națiune și schismatic de religiune, când preoții greci binecuvântară steagurile sale și atunci la un gând de libertate ar fi fost toate statele Balcanice în contra jugului turcesc: Serbia, Bosnia, Moldova, Valachia, Bulgaria, Rumelia și Macedonia încercând și Grecii a restabili vechea lor Impărăție.

Astfel se încheie marile evenimente dela anul 1821, cu care se începe o eră nouă, care cu cât anii se scurg și ne apropiem din ce în ce de zilele noastre vedem că tot numele lui Tudor Vladimirescu stă în vârful acelei ere pe care am pntea s'o numim „era Tudor Vladimirescu“. Mulți au fost tovarășii și colaboratorii săi dar dintre toți, tot cei doi, Ilarion și cu Petrache Poenaru au rămas cei mai întâi, astfel acest tribunal de trei, unde Tudor a fost primul, a deschis drumul cel mare și larg al României moderne, pe care ea se desvoltă și astăzi. — Mai era și librarul Valbaum care primea din străinătate cărți instructive pe care le arăta și le desfăcea la Ilarion și Petrache Poenaru, care ajunsese mai târziu efor la Eforia Școalelor și apoi director. — Intre Petrache Poenaru și Ilarion, mai intim era Tudor, cu Ilarion; acesta era ca un fel de Ministru de externe al lui Tudor căci îi ținea toată corespondența în limba franceză cu cabinetul rusesc. — Poenaru era mai mult ocupat cu partea corespondenței interne al lui Tudor. — Când venea în București Tudor numai la Ilarion acasă trăgea, unde se pomenea cu Bimbașa Sava, Aga orașului, că-l poțea pe Tudor la Curte, unde Caragea l'a luat la dragoste, în urma recomandațiilor lui Strogonof, de l' lua în căleașcă, și vorbind de-ale țării. — Tudor se adresa gospodărului cu expresia de: Măria Ta, iar Caragea îi zicea: Arhon slugere, te ascult cu plăcere, vorbește fără teamă, Arhon slugere!. — De multe ori Tudor îi zicea lui Caragea: Măria Ta, înainte de a se împlini cei 7 ani ai domniei și până să nu pleci bine ar fi să scapi opinca de dări, căci tot cei săraci plătesc iar cei cu stare se dau după spate, te-ar binecuvânta norodul, bine ar fi să faci șosele prin țară cum am văzut în Țara Nemțească. Caragea răspundea oltând: Ei, Arhon slugere; nu-ți cunoști țara, deși ești născut și crescut aci. Cu cine să le faci astea? Cu boerii? Câte măsuri bune n'am luat la începutul domniei și pe toate le-au zădărnicit boerii? Dacă ei ar fi fost uniți nu veneau grecii, Domni, aci în țară, ci erau să fie ei, Domni, când stai cu ei la sfat, toate se fac, dar cum ies din Divan, nu mai găsești doi boieri uniți la un gând. În țara aceasta Arhon slugere, două lucruri nu poți găsi: dreptate și feciorie. Fiecare se gândește să facă stare și apoi s'o cheltue în alte țări. La aceste cuvinte Tudor rămânea pe gânduri. — După ce se sfârșea plimbarea cu Caragea, el se ducea la prietenul Ilarion și cum intra în odaie îi zicea cu glas tare: mare cuvânt are Caragea. Auzi: „dacă boerii, ar fi, ceace erau sub Mihai Viteazul, în Scaunul Țării ei ar fi Domni români, iar nu Greci“. — Apoi plimbându-se cu mâinile la spate prin odaie zicea: ce să le facem: să-i scurtăm

de-o palmă. Ilarion răspundea: „numai să te lase mistreții (muscalii)“. Tudor zâmbind răspundea: până ce să vie mistreții eu i-am și scurtat pe sub barbă și cred că nu le-o părea rău muscalilor. Până ce să devie Tudor om mai cult putem zice că Ilarion i-a luminat spiritul povestindu-i la fapte de-ale oamenilor mari de prin alte țări, care se sacrificau pentru emanciparea patriei de sub jugul tiranilor. Tudor ascultând, sorbea aceste povestiri și-i zicea lui Ilarion: ia mai spune popo, istorii d'alea care-mi plac mie! (pe-atunci Ilarion era arhimandrit). Tot Ilarion a arătat lui Tudor marea personalitate a lui Lazăr cu înființarea școalelor românești și cultivarea românismului peste Carpați. — Tot el a povestit lui Tudor scopul revoluției franceze dela 1789 și al congreselor dela Viena și dela Leibach. El în fine a cultivat prin cuvântul său și cultura sa pătrunzătoare această natură dintr'o bucată a pandurului oltean, atât însă de bine organizată și preparată pentru marea întreprindere la care se înhămasă. — Spiritul lui Tudor era adaptat la filozofia religiunii creștine și în el se concentrase suferințele seculare ale poporului. — Era și natural ca Ilarion să devie un element atât de important în mișcarea dela 21 căci el își făcuse educația în casa Mitropolitului Dositeiu (1796—1810). El era bulgaro-grec de origină și începu hirotonia ca preot la 1808, până ce ajunse Episcop al Argeșului în 1820

Promotorul revoluției dela 1821 a fost înșelat, trădat și ucis; omorătorii lui însă n'au rămas decât cu disprețul istoriei, pentru că deși s'a scurs un veac și mai bine dela săvârșirea tragediei, personalitatea lui Tudor Vladimirescu, cu cât au trecut anii, cu atât s'a tot mărit, așa încât el trăește astăzi mai mult ca niciodată în organismul acestei țări.

PORTRETELE LUI TUDOR VLADIMIRESCU ȘI ILUSTRĂȚIILE DIN ACEST TEXT.

Gravura No. 1 înfățișează casa lui Tudor Vladimirescu din satul Vladimir-Gorj, așa cum se află și astăzi.

Portretul dela figura No. 2 este acel din fruntea scrierei istorice a lui I. Aricescu, „Istoria revoluțiunii dela 1821“, tipărită la 1874 în București. Acest portret a fost făcut de pictorul Teodor Aman în 1874, reconstituit după spusele bătrânilor contemporani cu Tudor. Aci Tudor e îmbrăcat cu bundă oltenească și cu căciula de hârșie neagră pe cap, cu fundul alb, ca la Domni; figura e mai vârstnică, sprâncene mari, lăsate pe ochi și mustața retezată pe buze, părul tuns la ceafă și tăiat drept, astfel după cum se purta el. Acest portret este cel identificat de Mincu Pânzaru din București, contemporan cu Tudor.

Portretul dela figura No. 3, este făcut în 1879, aqua-forte, de acelaș pictor. Aci Tudor arată mai tânăr ca în cel precedent; el poartă pe umăr și sabia. Este reproduș în stampe.

Portretul dela figura No. 4 este cel din colecția Colone-

lului Papazoglu, editat la 1873. Aci Tudor pare mai în vârstă, îmbrăcămintea e la fel cu cea din portretul lui Aman reprodus în cartea lui Aricescu. Acest portret a fost identificat de către Mihai, preot și eclesiarh al Mitropoliei dela 1821, deci contemporan cu Tudor.

Portretul dela figura No. 5 este la fel cu precedentele; expresia cam diferă, iar îmbrăcămintea are mai multe șnururi și găitane pe bundă.

Portretul dela figura No. 6 îl reprezintă pe Tudor în picioare, cu haină lungă, căptușită cu postav alb, ca și fundul căciulei; peste umăr poartă o bundă oltenească cu nasturi. El e încins cu sabie în formă de iatagan turcesc; în picioare are cisme încrețite. Expresia sa aci e foarte severă, energică, de bărbat frumos, așa cum îl descriu analiștii timpului. Pe fondul portretului se vede un cort, iar în depărtare alte mai multe; se pare că Tudor ar fi aci în lagăr.

Portretul dela figura No. 7 îl arată pe Tudor îmbrăcat cu caltan și ișlic, cu blană de samur, și cu figura mult mai în vârstă. O fi, poate, când el ajunsese în vârstă matură; chiar e și scris pe banderola portretului „10 Ianuarie 1821“. Era deci în vârstă cam de 51 de ani.

Portretul dela figura No. 8 e cel mai necunoscut până azi. Aci Tudor e îmbrăcat în haine de boer mare, stofă scumpă cu blană de jur împrejur și cu ciucuri aurii; la brâu pistoale, și încins cu sabie. Figura cu mustața lungă. Acest portret a fost dăruit Academiei Române de d-nul Teodoru și poartă inscripția: „Redeșteptătorul simțului național“.

Portretul dela figura No. 9 reprezintă pe Tudor bust, bărbat frumos, tânăr, iarăși cu mustața lungă, cu îmbrăcămintea pompoasă și oltenească, cu arme la brâu. Este din editura lui Papazoglu și lucrat de vechea casă Sander. Stampa originală se găsește în posesiunea d-lui Georges Olszewski, Directorul muzeului Toma Stelian.

Stampa dela No. 10 reproduce steagul lui Tudor, cel păstrat acum în muzeul armatei, dela parcul Filaret, dăruit de familia Calețeanu din Craiova.

Portretul dela figura No. 11 este cel zugrăvit în bisericuța dela Preajna, plaiul Cloșanilor, jud. Mehedinți, unde Tudor a fost vătaf de plai, și pe care biserică o zidi la anul 1803 și o înzestră; ca ctitor, el este zugrăvit pe perete ținând biserică în mână, după uzul ctitoricesc; aci el pare un om tânăr și nici nu putea să aibă mai mult de 33—38 de ani, dacă fixăm data nașterii lui între anii 1770—1785. În acest portret Tudor este îmbrăcat în costum boeresc iar titulatura de deasupra portretului zice: „Biv vel sluger Teodor Cumandir“. Pe cap poartă oceaună de blană neagră cu fundul roșu; pe corp o haină de culoare verde cu șnururi aurite, cu blană de samur la mâneci, la talie un brâu roșu, cu sabie în formă de iatagan, iar pe deasupra o altă haină de stofă roșie cu găitane. Acest portret, făcut și

pe o scândurică, a fost luat de Grigore Miculescu, din Severin, din familia prietenă cu Tudor, și dus la 1873 la București, unde și astăzi este în muzeul etnografic

Clișeul No. 12 arată un pandur armat, reprodus după stampa aflătoare în colecția d-lui Olszewski.

Stampa dela No. 13 înfățișează pe Iancu Jianu cu potera, la vestitul Ulm din Romanăți.

Stampa dela No. 14 reprezintă trecerea Oltului în corabie a pandurilor, în frunte cu cei patru cari se văd în picioare, și cari dela stânga spre dreapta sunt: Macedonschi, Tudor Vladimirescu, Cioranu și Hagi Prodan.

Stampa dela No. 15 reprezintă lupta dela Drăgășani între panduri, turci și eteriști, după omorul lui Tudor. Toate aceste trei din urmă stampe se găsesc de asemenea în posesiunea D-lui Georges Olszewski; ele au fost editate pe vremuri de Papazoglu.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Introducere	1
Cauzele izbucnirii revoluțiunii, cauze interne	1
Cauze externe	5
Revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu dela 1821	8
Casa, obârșia, neamul, cariera politică și antecedentele lui Tudor Vladimirescu	9
Funia neamului lui Tudor	9
Comuna Vladimirul	9
Nașterea și copilăria lui Tudor Vladimirescu	11
Carieră politică și antecedentele lui Tudor Vladimirescu	13
Caracterul, portretul și portul lui Tudor Vladimirescu	18
Steagul lui Tudor Vladimirescu	20
Averea lui Tudor Vladimirescu	21
Revoluțiunea : Ianuarie—Mai 1821	22
Intrarea lui Tudor Vladimirescu în București	27
Plecarea lui Tudor Vladimirescu din București	34
Trădarea și omorul	35
Luptele cu eteriștii, după moartea lui Tudor Vladimirescu	38
Efectele revoluțiunii lui Tudor Vladimirescu și influența lor în istoria noastră contimporană	40
Portretele lui Tudor Vladimirescu și ilustrațiile din acest text	47

■■■■■■■■■■

AUTORII CONSULTAȚI ȘI ISVOARELE ISTORICE

- Aaron F. Idee repede de istoria Principatelor Țării-Românești. 3 vol. București 1836.
- Anagnosti M. La Valachie et la Moldavie. 1 vol Paris 1837.
- Aricescu C. D. Istoria revoluțiunii române dela 1821. 1 vol. Craiova 1874.
- " " " Acte justificative la istoria revoluției române dela 1821 Idem, Idem.
- " " " Încă o problemă despre neorânduiele zavergiilor dela 1821 în revista pentru Istorie și Arheologie pe anul 1884.
- " " " Sabia lui Tudor Vladimirescu Columna lui Traian, 3, anul 1872-No. 6.
- " " " Încă sabia lui Tudor Vladimirescu în Columna lui Traian 3, anul 72 No. 9.
- " " " Sabia și Sigiliul lui Tudor Vladimirescu în Columna lui Traian 4, anul 73 No. 9.
- " " " Notițe despre portretele lui Tudor Vladimirescu în revista pentru Istorie și Arheologie anul 1894.
- Bauer General de... Mémories historiques et géographiques sur la Valachie. Francfort 1 vol 1778.
- Fibescu Gh. Regne de Bibesco. 2 vol. Paris 1893.
- Blaremburg N. Essaie comparée sur les institutions de la Roumanie. 1 vol. Bucarest, 1886.
- Boleac C. Buciumul, ziar, București 1842.
- Brezoianu. Vechile instituțiuni al României. 1. vol. București 1882.
- Bărcăcilă Al. Acte vechi inedite scrisori ale lui Tudor Vladimirescu în revista Arhivele Olteniei. 1922.
- Beldiman Alex. Arz-magzar către Poartă în Letopisețele Moldovei a lui Kogălniceanu. Ediția II-a. tom III.
- Berechet St. A. S. Pușchin despre revoluția din 1821 în Neamul Românesc Literar II. 1910.
- Bianu I. Scrisoarea Cavalerului de Gentz despre revoluția lui Tudor Vladimirescu în Analele Academiei. Seria II-a partea administrativă.
- " " O scrisoare a lui Tudor Vladimirescu din 1815, Analele Academiei Române partea administrativă.

- Boroş I. Răscoala lui Tudor Vladimirescu și refugiații din Județul Caraș Severin. Sibiu 1921.
- Bartievici A. Documente din vremea Eteriei. Revista Moldovei 3, 1924.
- Bulat T. Gh. Mărturii din timpul lui Tudor Vladimirescu. Revista istorică 12, 1926.
- Badenschi A. Eteria sau Zavera dela 1821 din manuscriptul lui Eribiceanu în biserica ortodoxă română. 17. Bcurești.
- Blanquieres Ed. Histoire de la Révolution actuelle de la Grèce. Traduite de l'anglais. Paris 1825.
- Bălcescu N. Mersul revoluției în istoria Românilor. România viitoare. Paris 1850.
- Bănescu N. Moștenirea lui Tudor Vladimirescu. Revista pentru Ist. și Arh. vol. 2 part. II. 1911.
- Barițiu Gh. Momente din istoria modernă a Greciei. Brașov 1871.
- Bogdan Duică Tudor Vladimirescu. Patria. Martie an. III. Cluj 1921.
- Cantemir D. Principe. Istoria Imperiului Otoman. traducere 1 vol. București 1876.
- Cioranu M. Revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu din 1821. București 1859.
- Constantas A. Epitomis tis istorias ton neon ellinon. București 1838.
- Constantinescu N. A. Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Flamura. București II. No. 6. 1921.
- Cozma Econom Moldova și Muntenia dela 1820—1829 în Neamul Românesc Literar. II. 1910.
- Cacalețeanu G. Steagul lui Tudor Vladimirescu. Presa. București 6. 1873.
- Calmuschi C. Relațiunile politice ale Țărilor Române cu Rusia. Galații 1911.
- Cernătescu P. I. Istoria contemporană. București 1871.
- Constantinescu Gh. Domnul Tudor la Mănăstirea Motru. Amicul Poporului Tg-Jiu I.
- Checropid D. Omagiu lui Tudor Vladimirescu. București 1914.
- Dârzeanu I. (biv vel Serdar) Cronica revoluțiunei din 1821. Trompeta Carpaților. 6 1868. numerile 646—685.
- Drăghici Manolache. (postelnic). Istoria Moldovei pe ultimii 500 ani. Iași. 2 vol. 1857
- Erbiceanu C. Istoricul Zaverii în Valachia. bis. ort. rom. XXIII.
- „ „ Câteva notițe privitoare la Tudor Vladimirescu bis. ort. rom XXXII.
- Filimon I. Istoria Eteriei grecești. Nauplia. 1834.

- Fotino I. Tudor Vladimirescu și Alexandru Iosilanti. 1874.
 Georgescu I. Istoria lui Tudor Vladimirescu. Sibiu. 1921.
 Gervinus Gh. Insurrection de la Grèce. Paris 1863.
 Gion I. Istoria Bucureștilor. 1 vol. București. 1899.
 " " Bucureștiul în vremea revoluției franceze. Re-
 vista Nouă.
 Hurmuzachi E. (de) Documente ist. rom. tom. supl. I, 4, 10, 13,
 16, 18 București 1886.
 Hajdeu B. P. Înainte de Tudor Vladimirescu 1800—1821.
 Zilot Românul. București 1884.
 " " " Columna lui Traian. 1874—83 București.
 Hiena—. revistă, articole. A. Davila, P. Gârboviceanu, P. Șeicaru
 No. 27—29. 1921.
 Iacovenco I. Gh. Moldova și Valachia la 1820—1829. St. Pe-
 tersburg. 1834.
 Iorga N. Un apărător al săracilor, Domnul Tudor ; în
 biblioteca Societății Steaua No. 13.
 " " L'Europe et la réurrection serbe. Paris 1917.
 " " Iordache Olimpiotul vânzătorul lui Tudor. Bu-
 curești 1916, în Analele Academiei Române.
 Seria II-a tom. 38.
 " " Părinții și satul lui Tudor, în Lamura, revistă.
 București an. II. No. 6. 1921.
 " " La révolution grécque sur le Danube în Bule-
 tinul Institutului Oriental, pentru Europa.
 București. an. 8 No 8—9.
 " " Tudor și Ardeleni în Transilvania. Sibiu. 1921.
 an. 3 Mai. No. 5.
 Laurençon Nouvelles observations sur la Valachie (eve-
 nements de 1821) Paris 1822.
 " Coup d'oeil sur l'état actuel de la Valachie
 Paris 1837.
 Lupaș I. Câteva cuvinte despre revoluția lui Tudor.
 Calendarul Amicul Poporului. Sibiu anul
 52. 1922.
 Meitani George Acțiunea diplomatică a Europei față de Prin-
 cipatele Române 1821—1834. București 1903.
 Moisil C. Caracterul revoluției lui Tudor Vladimirescu în
 Transilvania anul 42. Sibiu 1921.
 Misail I. Evenimentele dela 1821, și cauzele ce le-au
 provocat. Revista Română. București 1862.
 Oteteleşanu I. Istoria rebeliștilor ce au jăfuit la Benești în
 1821. Amicul Poporului. Tg. Jiu 1902.
 Obedeanu V. C. Grecii în Țara Românească până la 1717. Bu-
 curești 1900.
 Papazoglu D. Evenimentele insurecțiunii elene și răscoala
 lui Tudor Vladimirescu. București 1873.
 Popescu C. Memoriu la istoria lui Tudor Vladimirescu.
 Românul. București 1862.

- Pouqueville F. Histoire de la régénération de la Grèce. Paris 1824.
- Papadopulos-Vretos. A. Mémoires sur le Comte Capodistria. Paris 1838.
- Partenie P. O însemnare despre Zavera. Neamul Românesc Literar II. 1910.
- Paparigopulos Raabe A. Histoire de la civilisation hélenique. Paris 1878. Histoire d'Alexandre I, Empereur de toutes les Russies. Bruxelles 1826.
- Rosseti C. A. Fapte uitate, sabia lui Tudor Vladimirescu. Columna lui Traian III. 1872.
- Raffenel C. D. Histoire des eveniments de la Grèce. Paris 1822.
- Raybaud M. Mémoires sur la Grèce. Paris 1824.
- Recordon V. Lettres sur la Valachie. Paris 1821.
- Regnault El. Histoire politique des Principautés Danubiennes. Paris 1835.
- Salabery (comte de) Essais sur la Valachie. Paris 1821.
- Stefulescu A. Istoria Tg.-Jiului. 1899.
- " " Gorjul istoric Tg.-Jiu 1906.
- Solomon I. Amintiri din 1821.
- Soutzo Al. Histoire de la révolution grecque. Paris 1829.
- Tunusli frații Istoria Țarei Românești. București 1863.
- Tocilescu Gh. Două memorii asupra revoluției dela 1821. Revista Ist. și Arh. 1883.
- Tricupis S. Istoria tis elinichis. Londra 1854.
- Ureche. V. A. Istoria Românilor. Revoluția lui Tudor Vladimirescu. tom. 23. București 1901.
- Vărtosu Em. Tudor Vladimirescu. București 1927.
- Voinescu I. O aruncătură de ochi asupra evenimentelor dela 1821. Rev. Carpaților 1860.
- Zallóny M. F. Essais sur les Fanariotes. 1824.

SCRIERI DE ACELAȘ AUTOR

Originele Ministerului Public și rolul său în Dreptul Român. București 1898.

Grecii în Țara Românească cu o privire asupra stărei culturale până la 1717. București 1900.

Considerațiuni asupra evoluțiunii dreptului penal în raport cu sistemul nostru penitenciar. București 1903.

Aga Constantin Bălăceanu și politica Țării Românești în veacul al XVII-lea cu Sfântul Imperiu. București 1904.

Lucruri văzute (campania 1913). București 1914.

Iarăși Grecii și Români. București 1905.

Portretele lui Mihai Viteazul. București 1907.

Partidele politice în Țara Românească până la 1848. București 1908.

Dinastia națională a Basarabilor, dinastia națională a Hohenzolernilor. București 1921.

O pagină asupra evenimentelor dela 1854. București 1923.

Tache Ionescu. București 1908.

Partidul conservator-democrat. București 1910.

România între Austria și Rusia. București 1914.

Convorbiri politice, revistă periodică. București 1910, 1911.

LUCRĂRI SUB TIPAR.

Les relations des Roumains avec les Serbes, des temps les plus reculés jusqu'à nos jours. (Histoire et politique).

Istoria doctrinelor politice în România, din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre—(cu portretele oamenilor politici ai partidelor politice din acele vremuri).

■■■■■■■■■■

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
"CAROL I"
BUCUREȘTI